
nationaal slavernijmuseum

verleden | vrijheid | toekomst

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

202500496

Amsterdam, 19 november 2025

Geachte heer Buma,

U heeft de taak gekregen om zich de aankomende drie weken het hoofd te breken over zes cruciale thema's. Ook voor de langere termijn moeten er keuzes gemaakt worden om tot toekomstbestendige hervormingen te komen en economische groei te waarborgen. De keuzes die door u worden gemaakt, bepalen niet alleen hoe we Nederland vormgeven, maar ook wie we willen zijn.

In dat licht wil het Nationaal Slavernijmuseum bijdragen aan het thema polarisatie, één van de meest urgente maatschappelijke vraagstukken van dit moment. Het museum sluit aan bij de positieve agenda die u voorstaat: minder verdeeldheid, meer verbinding, concrete oplossingen en een vooruitziende blik. Een land dat moeilijke hoofdstukken onder ogen ziet, staat sterker in het maken van nieuwe keuzes.

Over het Nationaal Slavernijmuseum

De missie van het museum is om een diepgaand begrip te creëren van het Nederlandse slavernijverleden, door een gedeeld verhaal te vertellen vanuit diverse perspectieven. Activisten, politici en maatschappelijke organisaties strijden al decennialang om het slavernijverleden en de doorwerking daarvan een onderdeel te maken van ons collectieve bewustzijn.

De eerste stap naar een museum werd in 2017 gezet door de gemeente Amsterdam en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Inmiddels staan we in de startblokken om voortvarend van start te gaan. Er is een locatie, een organisatie en het oprichtingsplan getiteld "*Vertel het hele verhaal*" (deze is bijgevoegd).

Ons verzoek

Het is nu tijd voor de volgende stap. Daarom vragen wij u om het Nationaal Slavernijmuseum expliciet mee te nemen in de formatiegesprekken, als belangrijke bouwsteen binnen de positieve agenda die u nastreeft.

1. Blijf het belang en de noodzaak van het Nationaal Slavernijmuseum actief uitspreken

Het slavernijmuseum is de 'punt achter de komma': een zichtbaar symbool van de erkenning en de excuses van Nederland aan de slachtoffers van deze zwarte bladzijde.

2. Erkenning als Rijksmuseum

Het slavernijmuseum is mede opgericht door de Rijksoverheid en gaat een eigen collectie opbouwen. Het erkennen van het NSM als Rijksmuseum is nog een open eind dat u in het coalitieakkoord kunt afsluiten.

3. Structurele financiële steun voor het museum

Wij vragen het nieuwe kabinet structurele financiële inbedding in de Rijksbegroting, zodat het museum haar maatschappelijke opdracht kan vervullen.

Wij denken graag mee hoe het Nationaal Slavernijmuseum een structurele plek kan krijgen in zowel de begroting als in de Nederlandse samenleving. Het museum is uiteraard bereid om aanvullende informatie te verstrekken of vragen te beantwoorden.

Hartelijk dank voor uw tijd en overweging.

Met vriendelijke groet,

John Leerdam

Directeur-bestuurder

Vertel het hele verhaal

Plan voor de oprichting en bouw van een Nationaal Slavernijmuseum

26 november 2025

nationaal slavernijmuseum

Voortraject:

- Jarenlange wens van de Afro-Surinaamse Afro-Caribische gemeenschappen
- Initiatiefvoorstel gemeenteraad (2017)
- Verkenning Met de kracht van de voorouders (2021)
- Advies Raad voor Cultuur en Amsterdamse Kunstraad (2021)
- Besluit aanstelling kwartiermakers (2022)

nationaal slavernijmuseum

Bestuurlijke opdracht Rijk en Gemeente Amsterdam

Opdracht:

Een plan voor een nationaal museum, waarbij de trans-Atlantische slavernijgeschiedenis vertrekpunt en kernverhaal is, en tegelijkertijd vanaf de start het brede verhaal van het Nederlandse slavernijverleden verteld wordt.

Onderdelen opdracht:

- Museaal ondernemingsplan
- Advies locatie, gebouw en kosten
- Participatie en breed draagvlak
- Voorstel voor tijdelijke programmering

Toelichting plan door de kwartiermakers

Kwartiermakers
Nationaal Slavernijmuseum

John Leerdam
Peggy Brandon
David Brandwagt

nationaal slavernijmuseum

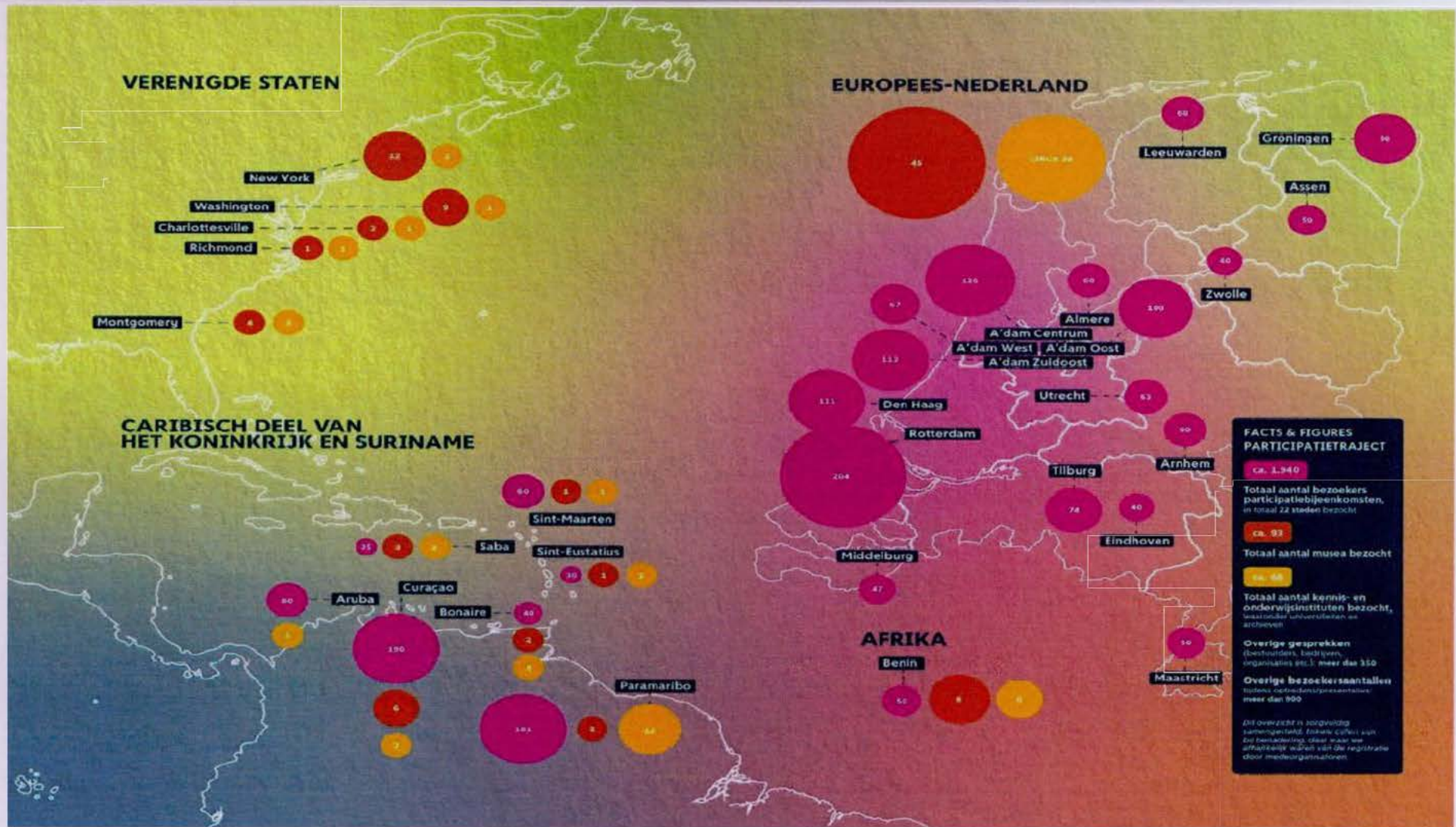
***"Not everything that is faced can be changed,
but nothing can be changed until it is faced".***

James Baldwin

nationaal slavernijmuseum

Breed draagvlak en groot netwerk

Adviezen n.a.v. de participatie

- Bottom-up approach tot aan de opening van het museum én daarna
- Participatie als integraal onderdeel van de museumorganisatie
- Goede verbinding met het Caribisch deel van het Koninkrijk en Suriname
- Nauwe aansluiting op processen Rijksoverheid rondom excuses
- Prominentere rol voor Rijksoverheid in de toekomst

Wat wil het museum bereiken?

Het Nationaal Slavernijmuseum

is niet alleen betekenisvol

omdat het er is

het is een museum dat doet,

dat vraagt

dat informeert.

dat bezoekers activeert,

met groepen reflecteert,

geschiedenis kleur geeft,

gemeenschappen samenbrengt,

gelijkwaardigheid stimuleert en

mensen activeert die

gelijkwaardigheid uit te dragen

nationaal slavernijmuseum

Vertel het hele verhaal, Saba, Curaçao, Aruba, Sint Maarten, Sint Eustatius, Bonaire

Vertel het hele verhaal

Met de kracht van de voorouders

Input uit participatie

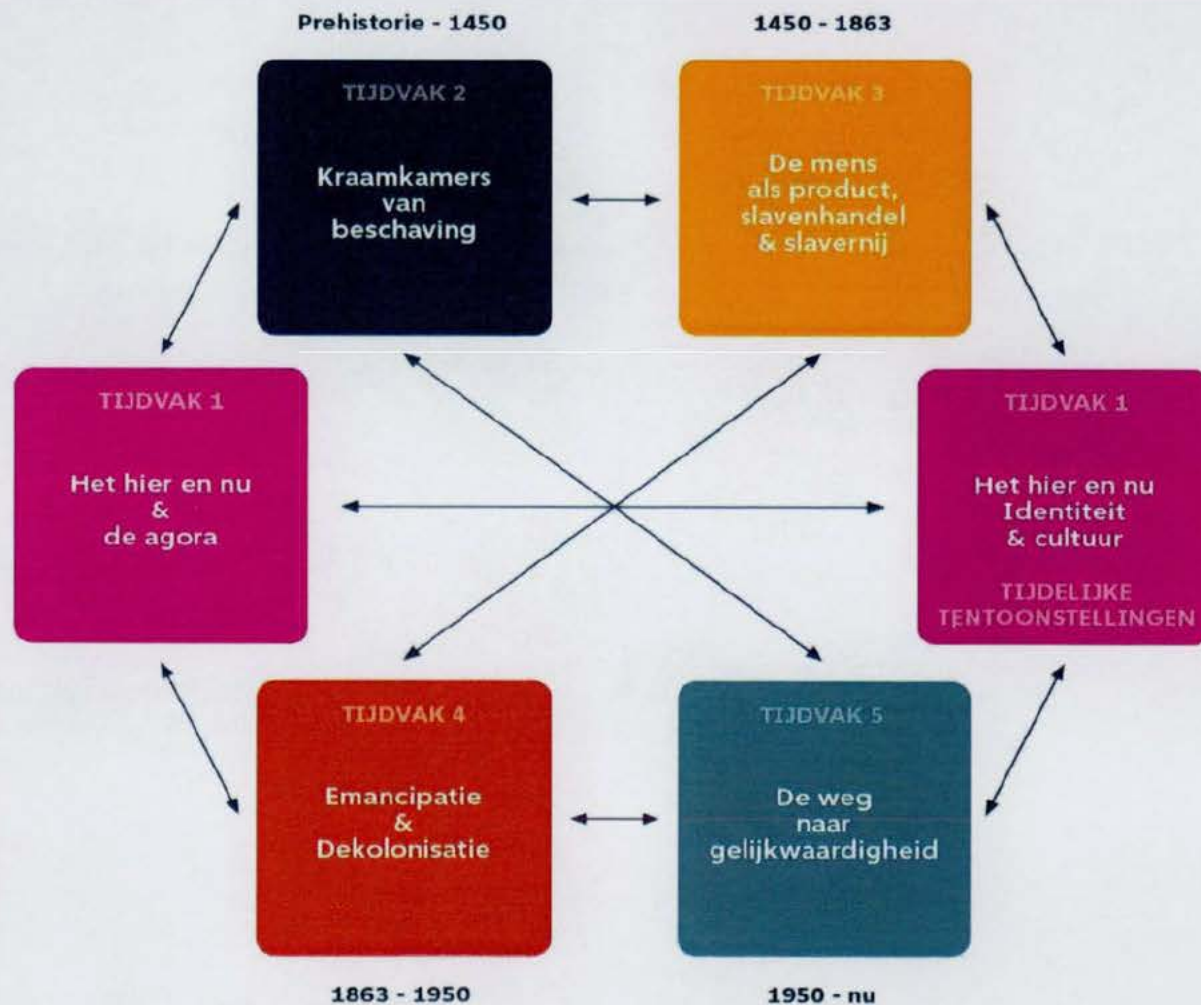
5000 mensen gesproken

Historici, experts en musea kenners

Honderden verhalen en tientallen thema's

nationaal slavernijmuseum

Museumconcept

Multiperspectief,
multi-gelaagd
en multi-regionaal

Fysiek-
&
Digitaal-
&
Netwerkmuseum

nationaal slavernijmuseum

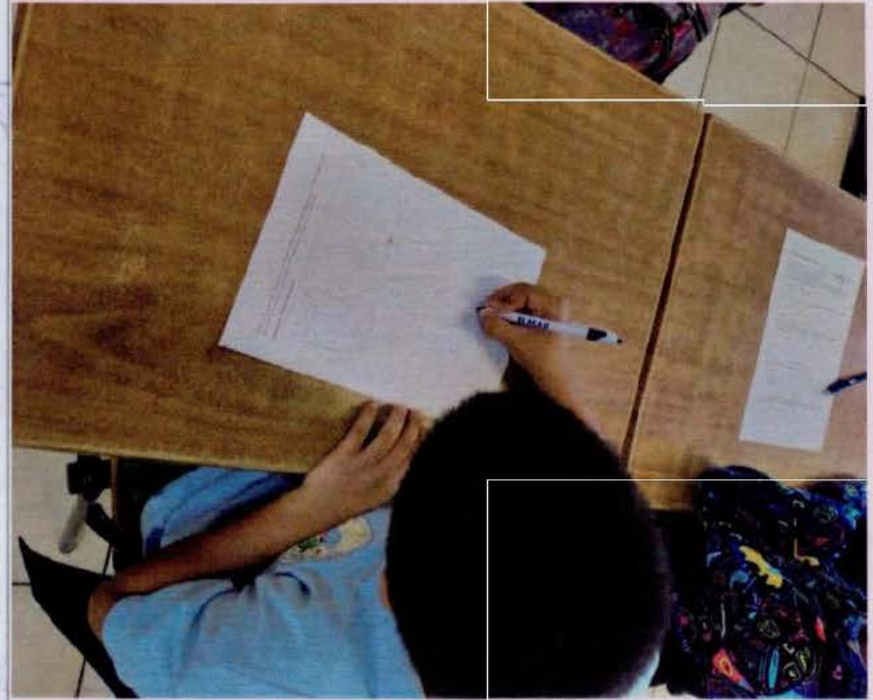
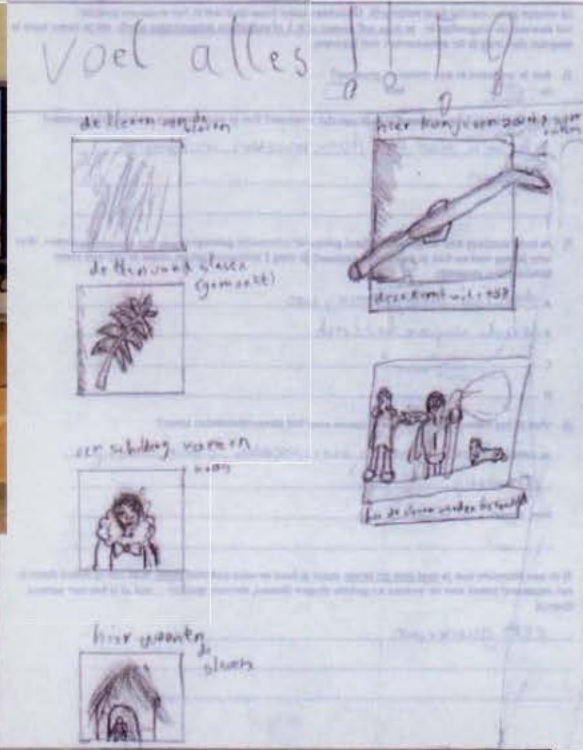
Hoe vertel je het hele verhaal?

Tate Modern, Londen

nationaal slavernijmuseum

We laten het ons vertellen door kinderen: Aruba en Curaçao

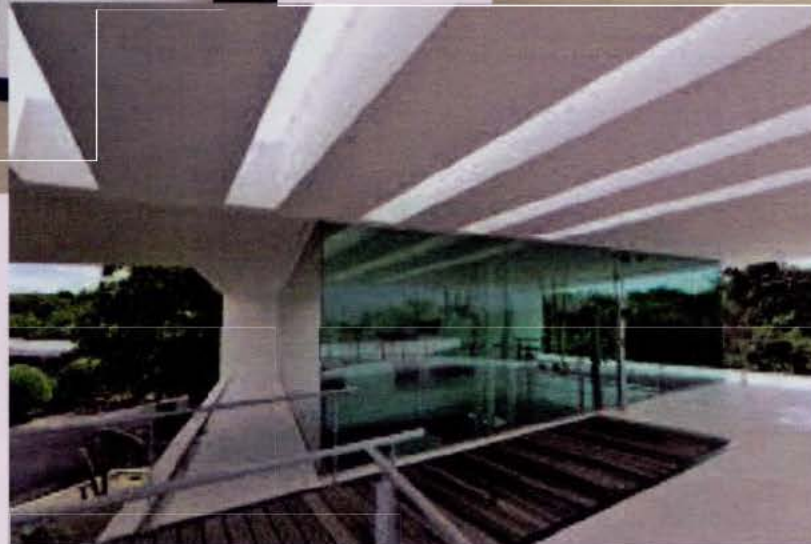
2) Je hebt vandaag een les gehad/verhaal gehoord/ informatie gekregen over het slavernijverleden. Wi wist je nog niet en heb je geleerd of gedaan? (Je mag 1 antwoord geven, maar er zijn ook meer antwoorden mogelijk)

A ik wist niet dat er slavernij op aruba was

Ja, omdat we meten racisme stoppen 😊

nationaal slavernijmuseum

Aanloopprogrammering en kenniscentrum

nationaal slavernijmuseum

Een Netwerkmuseum

nationaal slavernijmuseum

Locatie, gebouw en park

Stap 1 – Inhoudelijke beoordeling

1. Ruimtelijke inpassing van programma
2. Karakteristieke locatie
3. Bereikbaarheid
4. Ontwikkelmogelijkheden
5. Ruimtelijke beperkingen

nationaal slavernijmuseum

Locatie, gebouw en park

Stap 2 – Participatie gebouw en locatie

Meest genoemde uitgangspunten:

1. Centrale, waardige en prominente ligging
2. Goede bereikbaarheid
3. Iconisch gebouw
4. Aan doorgaand water
5. Parkachtige omgeving

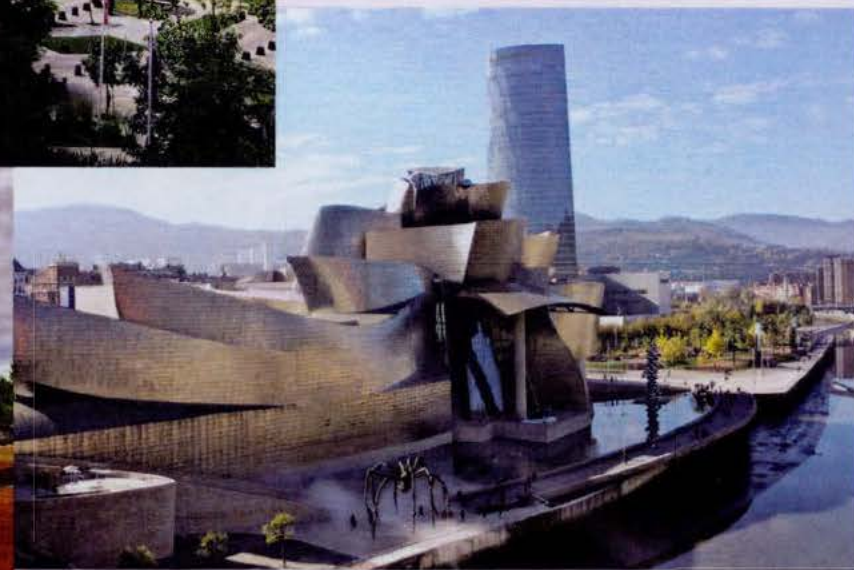
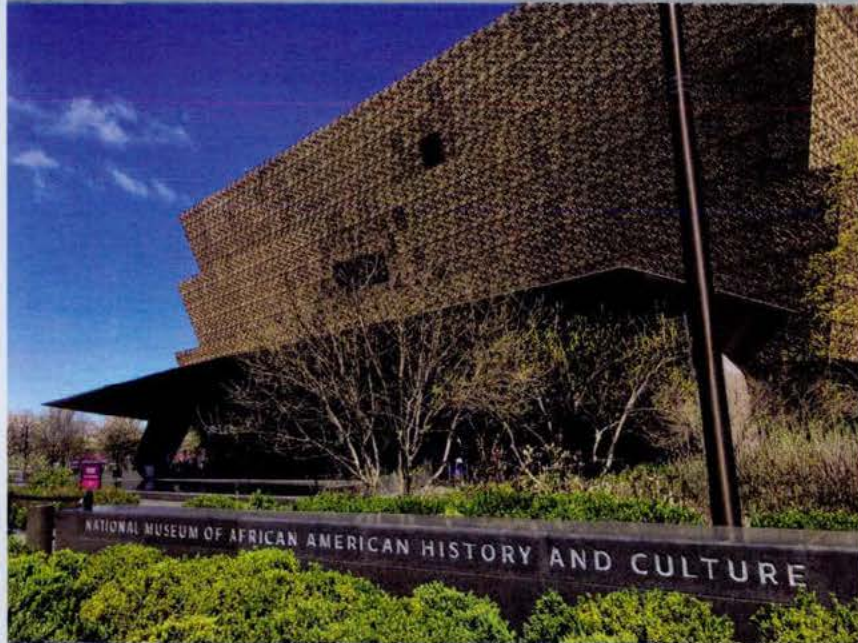
En verder:

6. Ruimte voor healing en reflectie
7. Passende horeca
8. Toegankelijk en laagdrempelig
9. Architect met affiniteit slavernijverleden, vertegenwoordiger van gemeenschappen

nationaal slavernijmuseum

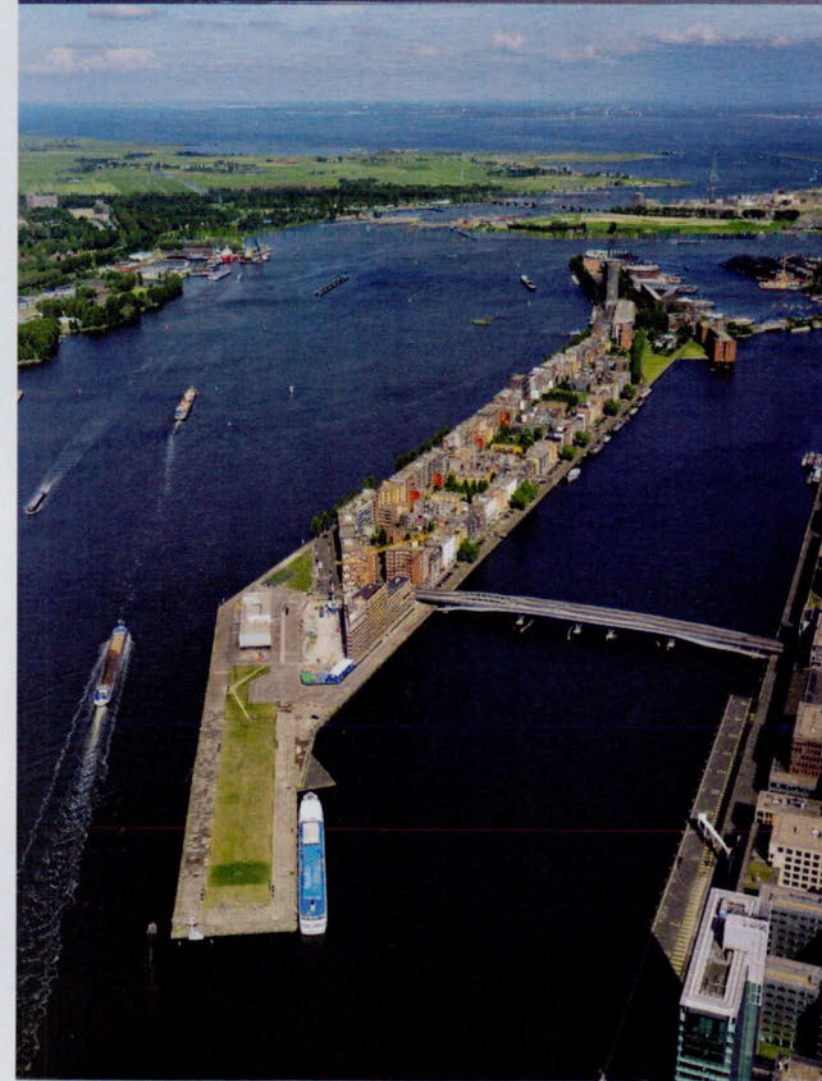

Inspiratie

nationaal slavernijmuseum

Advies Java-eiland + hoogwaardig gebouw en park

Waarom deze locatie?

1. Komt voort uit de participatie
2. Past het beste bij de uitgangspunten

Waarom een hoogwaardig gebouw?

1. Zichtbaar en krachtig gebaar voor de erkenning en herkenning
2. Uit de participatie volgt een waardig, herkenbaar en symbolisch gebouw

Waarom een park?

1. Essentieel onderdeel van beleving, programmering en gebruik
2. Park voor reflectie, bezinning en verwerking
3. Een ideale combinatie op deze locatie en wens omwonenden

nationaal slavernijmuseum

Besluiten en vervolgstappen

- 15 februari Publieke presentatie plan kwartiermakers
- 28 mei Besluit College, bestuurlijke reactie op het plan in afstemming staatssecretaris OCW
- 29 mei Bestuurlijke overeenkomst gesloten OCW – Gemeente Amsterdam
- 27 juni Raadsbehandeling plan en locatie
- Juli Start voorbereiding selectie architect
- Sept-okt Terugkoppeling participatie door kwartiermakers in Nederland en Caribisch deel van het Koninkrijk
- Okt: Definitieve vaststelling begroting 2024 Gemeente Amsterdam
- Okt-nov: Start participatie met omgeving
- April 2025: Oprichten museale stichting
- 2030: Oplevering gebouw, opening museum

NL

B
SMO

R1
180992

Postbus 20018
2500EA 'S-GRAVENHAGE

#X830X0X#00#0000#

27-11-2025 15:17

3SKABA259220085

117 gr.

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Nationaal Slavernijmuseum
1114 AK Amsterdam

8 713261 970709

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Nationaal Slavernijmuseum
T.a.v. mevrouw M. Wansink
Amstel 1
1011 PN AMSTERDAM

Kenmerk: 202500497

Den Haag, 2 december 2025

Geachte mevrouw Wansink,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informatieur

Aan: mr. S. van Haersma Buma, informateur
T.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

202500490

Aan: drs. R.A.A. Jetten, fractievoorzitter D66
Per e-mail

Aan: drs. H. Bontenbal, fractievoorzitter CDA
Per e-mail

Hernieuwbare (luchtvaart)brandstoffen cruciaal voor klimaatambities, strategische autonomie en duurzame economische groei

Rotterdam, 27 november 2025

Geachte heer Van Haersma Buma,
Geachte heer Jetten,
Geachte heer Bontenbal,

In het licht van uw gezamenlijke opdracht om een ambitieuze agenda op te stellen die antwoord geeft op de grote vraagstukken die bepalend zijn voor de toekomst van Nederland, vragen wij aandacht voor de belangrijke rol die bioraffinage daarin speelt.

De productie en het gebruik van hernieuwbare (luchtvaart)brandstoffen en drop-in biobased oplossingen voor de chemische industrie dragen in belangrijke mate bij aan het behalen van de klimaatdoelstellingen, de strategische autonomie en de transformatie van het petrochemisch cluster.

Met Europa's grootste bioraffinaderij en onze investeringen ter waarde van meerdere miljarden euro's in het uitbreiden van productiecapaciteit voor hernieuwbare brandstoffen in Rotterdam, beschouwen wij onszelf een koploper op het gebied van duurzamere oplossingen. Als duurzame koploper ervaren we momenteel tegenwind: onzekerheid ten aanzien van de toekomstige marktvraag naar duurzamere oplossingen; regelgeving die het gebruik van afval- en reststromen als grondstoffen hindert; en tenslotte regelgeving en vergunningen die niet goed ingericht zijn op (nieuwe) duurzame bedrijvigheid.

In onze ogen kan een nieuw kabinet deze knelpunten relatief eenvoudig oplossen en het bedrijfsleven de benodigde zekerheid bieden om te kunnen (blijven) investeren in hernieuwbare productiecapaciteit en duurzame(re) oplossingen. Met de onderstaande vier oplossingen kan een nieuw kabinet zowel het vestigingsklimaat voor duurzame bedrijven verbeteren als het bedrijfsleven en de samenleving in staat stellen om te verduurzamen en minder afhankelijk te worden van fossiele brandstofketens.

1. Een voorspelbaar groeipad voor hernieuwbare energie in transport: doelstellingen voor de inzet van hernieuwbare brandstoffen in vervoer richting 2050

Een voorspelbaar, concreet groeipad voor de inzet van biobased oplossingen is nodig voor zowel de komende jaren als richting 2050. Dit beschermt reeds gemaakte investeringen en stimuleert nieuwe investeringen in hernieuwbare productiecapaciteit en maakt het mogelijk om de klimaatdoelstellingen richting 2050 te realiseren. De doelstellingen voor de inzet van hernieuwbare brandstoffen in vervoer moeten daarom - lineair oplopend - worden doorgetrokken van 2030 naar 2050. Dit zorgt voor voorspelbaarheid en investeringszekerheid die nodig zijn om de productiecapaciteit te vergroten.

2. Hernieuwbare (luchtvaart)brandstoffen als nationale strategische prioriteit: stimuleer de afname van SAF boven de Europese verplichtingen

Hernieuwbare luchtvaartbrandstoffen (SAF) zijn de meest realistische en effectieve manier om zowel de CO₂- als non-CO₂-emissies van de luchtvaart fors te reduceren. Het verhogen van de afname van SAF door luchtvaartmaatschappijen in Nederland draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen ten aanzien van duurzame luchtvaart en de doelstellingen die Nederland heeft ten aanzien van de inzet van hernieuwbare energie in mobiliteit (RED3). Tegelijkertijd draagt dit bij aan het verminderen van de afhankelijkheid van brandstoffen van buiten Nederland en Europa. Daarom moeten er financiële beleidsinstrumenten komen die het fysiek afnemen en gebruiken van Europese SAF - aanvullend op de Europese mandaten - door luchtvaartmaatschappijen stimuleren.

3. Een nationale biograndstoffenstrategie gericht op verduurzaming en strategische autonomie: borg de (toekomstige) beschikbaarheid van duurzame grondstoffen

Introduceer een nationale biograndstoffenstrategie met als doel om op de korte en lange(re) termijn voldoende duurzame biobased grondstoffen in Nederland en Europa te produceren. Benut alle beschikbare afval- en reststromen optimaal en maak het opschalen van innovatieve nieuwe grondstoffen mogelijk. Stimuleer daarbij het gebruik en de opschaling van alternatieve duurzame grondstoffen zoals rotatiegewassen uit duurzame (regeneratieve) landbouw en lignocellulose als grondstof voor hernieuwbare (luchtvaart)brandstoffen.

4. Passende regelgeving en vergunningen voor duurzame productielocaties: zorg dat de kaders ook werken voor (nieuwe) duurzame bedrijvigheid en pas achterhaalde regels aan.

Regelgeving ten aanzien van het gebruiken van afval- en reststromen als grondstoffen stamt vaak uit een tijd waarin deze materialen nog niet veilig als grondstof gebruikt kon worden. Inmiddels kan dat wel, maar wordt dit door diezelfde regelgeving belemmerd. Het moderniseren van deze regelgeving maakt het mogelijk om alle beschikbare afval- en reststromen binnen passende vergunningskaders optimaal te benutten en fossiele grondstoffen zoveel en zo snel mogelijk te vervangen.

Als 's werelds grootste producent van hernieuwbare brandstoffen (HVO en SAF), met significante investeringen in hernieuwbare productiecapaciteit in Nederland, werken we graag samen met u en het nieuwe kabinet aan verduurzaming en strategische autonomie.

Hartelijke groet,

Hanna van Luijk
Vice President Renewable Refining NL en site director Neste Rotterdam

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Neste Components B.V.
T.a.v. mevrouw H. van Luijk
Mercuriusplein 1
2132 HA HOOFFDORP

Kenmerk: 202500499

Den Haag, 2 december 2025

Geachte mevrouw Van Luijk,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

Den Haag, 25-11-2025

Aan

De Informatuur
t.a.v. de heer Sybrand Buma
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
p/a Tweede Kamer der Staten Generaal

202500500

Betreft: Aanbevelingen voor het regeerakkoord over Binnen-Azië, internationale rechtsorde en strategische weerbaarheid

Geachte heer Buma,

Namens een coalitie van Oeigoerse, Tibetaanse, Hongkongse en Zuid Mongoolse organisaties in Nederland danken wij u voor de mogelijkheid om aandachtspunten aan te reiken die van direct belang zijn voor onze gemeenschappen. Onze organisaties werken al jaren samen met Nederlandse instellingen, Kamerleden en Europese partners op dossiers waar mensenrechten, veiligheid, democratie, strategische autonomie en internationale rechtsorde samenkomen.

De komende kabinetsformatie biedt de gelegenheid om een duidelijke koers te bepalen voor een gebied waar Nederland in toenemende mate wordt geconfronteerd met geopolitieke druk: het beleid ten aanzien van Binnen-Azië, de Volksrepubliek China en de regio's die onder directe controle of zware invloed van Beijing staan.

Wij verzoeken u de volgende punten op te nemen in een toekomstbestendige regeringsagenda.

1. Versterk de Nederlandse koers op Binnen-Azië en voer de Initiatiefnota Nieuwe China Strategie uit

De Initiatiefnota voor een Nieuwe China Strategie (Paternotte en Boswijk, februari 2025) biedt een realistisch en coherent kader. De kabinetsreactie van oktober 2025 onderkende risico's, maar bracht geen structurele koerswijziging.

Wij vragen dat het nieuwe kabinet:

- de Initiatiefnota als uitgangspunt neemt voor het China beleid;
- een Binnen-Azië strategie ontwikkelt waarin Oeigoeren, Tibetanen, Hongkongers en Zuid-Mongolen niet als losse "mensenrechtendossiers" worden gezien, maar als indicatoren van internationale rechtsorde en veiligheidsrisico's;
- borgt dat mensenrechten, veiligheid, economische weerbaarheid en democratische basiswaarden leidende principes zijn in alle contacten met Beijing en in Indo-Pacifisch beleid.

2. Behoud en implementeer de Nederlandse erkenning van de Oeigoerse genocide

De Tweede Kamer erkende in 2021 de genocide op Oeigoeren en andere Turkse volkeren door massadetentie, sterilisatie en vernietiging van familiestructuren. Deze beoordeling wordt bevestigd door internationale rapportages, Chinese overheidsdocumenten en VN-bevindingen.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

- de erkenning te herbevestigen en te vertalen naar een uitvoeringskader;
- beleid te ontwikkelen dat voorkomt dat bedrijven, universiteiten of technologiepartners bijdragen aan misdrijven onder het Genocideverdrag;
- Oeigoerse diaspora te beschermen tegen transnationale intimidatie en digitale surveillance;
- blijvende aandacht te geven aan politieke gevangenen zoals Ilham Tohti, Yalkun Roze en de miljoenen anderen die vastzitten.

3. Reageer op ontwikkelingen in Hongkong: NSL en artikel 23

De *National Security Law* (2020), aangevuld met artikel 23 (2024) in de basiswet, heeft geleid tot:

- strafbaarstelling van vreedzame politieke activiteit, ook in het buitenland;
- criminalisering van diaspora engagement;
- risico's voor studenten en onderzoekers met een Hongkongse achtergrond;
- misbruik van financiële instellingen in Hongkong voor sanctie ontwijking.

De zaak van Jimmy Lai en andere politieke gevangenen illustreren de impact.

Wij vragen:

- een duidelijke beleidslijn die de gevolgen van deze wetgeving structureel meeneemt in visumbeleid, kennisveiligheid, politiedossiers en diplomatie;
- inzet voor EU breed beschermingsbeleid tegen vervolging en represailles.

4. Bescherm de rechten van Zuid-Mongolen en reageer op taalonderdrukking

Sinds de meest recente invoering van de "bilingual education reform" in 2020 staan de Mongoolse taal, cultuur en burgerrechten zwaar onder druk. Ouders, leraren en studenten zijn gestraft, vastgezet of onder toezicht geplaatst. Politieke gevangenen blijven vrijwel onzichtbaar.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

- dit dossier zichtbaar te houden binnen EU China gesprekken;
- initiatieven te steunen die ingezet worden voor bescherming van taal, cultuur en onderwijs;
- systematische Sinificatie en gedwongen assimilatie op te nemen in Nederlandse mensenrechtenrapportages.

5. Tibet: waterzekerheid, infrastructuur en Zijne Heiligheid de Dalai Lama

In Tibet wordt een megadam gebouwd die de waterzekerheid van miljoenen mensen in Azië beïnvloedt en geopolitiek kan worden ingezet. Nederlandse samenwerking via memoranda van

begrip heeft eerder geleid tot betrokkenheid bij projecten met ecologische schade en gedwongen verplaatsing.

Wij vragen aandacht voor:

- de impact van water en infrastructuurprojecten op regionale stabiliteit;
- de kwestie van de Panchen Lama en andere politieke gevangenen;
- de opvolging van de Dalai Lama, die uitsluitend bij Tibetaanse autoriteiten ligt;
- de grootschaligheid van *boarding schools* en hun culturele gevolgen.
- het implementeren van de aangenomen motie 35207-84 Paternotte & Boswijk om zich in te zetten voor een speciale EU-vertegenwoordiger en een gezamenlijke EU-Tibetstrategie, naar voorbeeld van de Amerikaanse Resolve Tibet Act.

6. Maak transnationale repressie en diasporaveiligheid onderdeel van het nationale veiligheidsbeleid

Alle vier de gemeenschappen ervaren vormen van transnationale repressie, waaronder intimidatie richting familieleden, digitale dreiging, infiltratiepogingen en misbruik van internationale juridische mechanismen.

Wij vragen:

- een nationaal beleidskader tegen transnationale repressie;
- structurele samenwerking tussen AIVD, politie, OM en diasporaorganisaties;
- aansluiting bij EU initiatieven die extraterritoriale dreiging erkennen als hybride dreiging.
- aandacht voor vormen van buitenlandse beïnvloeding die via lokale structuren plaatsvinden, waaronder *sister city* partnerschappen en stedenbanden die worden ingezet voor politieke druk, beïnvloeding of het uitoefenen van ongewenste invloed op lokale bestuurders.

7. Koppel economische veiligheid aan mensenrechten en strategische autonomie

Afhankelijkheden van autoritaire staten brengen directe risico's met zich mee voor Nederlandse belangen.

Wij verzoeken het kabinet:

- risicoanalyses uit te breiden naar sectoren die verweven zijn met Binnen-Azië, waaronder high tech, energie en zeldzame aardmetalen;
- IMVO wetgeving te ondersteunen die dwangarbeid, landroof en etnische onderdrukking tegengaat;
- economische veiligheid, mensenrechten en strategische autonomie te koppelen binnen het buitenlands beleid.
- risico's in de *chips supply chain* en de *high tech* sector structureel mee te nemen in de Nederlandse economische veiligheidsanalyse;
- te voorkomen dat strategische acquisities door Chinese ondernemingen plaatsvinden in kwetsbare Nederlandse sectoren, waaronder grote distributie- en retailketens zoals MediaMarkt en essentiële kennis- en informatiedragers zoals uitgeverij Elsevier;

- buitenlandse investeringsstromen en technologische toegang te screenen op mogelijke invloed op data, technologie en besluitvorming.

8. Versterk de rol van Nederland binnen EU en multilaterale kaders

Gezamenlijk EU optreden is essentieel om internationale normen te beschermen.

Wij vragen om:

- actieve inzet op EU sancties tegen verantwoordelijken voor repressie in Oost Turkestan, Tibet, Hongkong en Zuid-Mongolië;
- continue aandacht voor Binnen-Azië in VN Mensenrechtenraad en Algemene Vergadering;
- een diplomatieke koers waarin mensenrechten en democratie integraal onderdeel zijn van bredere economische en geopolitieke gesprekken.

Tot slot

Onze vier gemeenschappen ervaren de gevolgen van geopolitieke verschuivingen als eerste. De patronen van staatsrepressie die wij zien, raken op termijn ook de stabiliteit van democratische samenlevingen in Europa. Nederland beschikt over de kennis, infrastructuur en internationale positie om een koers te bepalen die veiligheid, rechtsorde en stabiliteit versterkt.

Wij staan klaar om onze inzichten verder toe te lichten en blijven beschikbaar voor overleg tijdens en na de formatie.

Hoogachtend,
Alerk Ablikim
Alerkin Consulting*

***Noot:**

De coalitie bestaat uit vertegenwoordigers van de Oeigoerse, Tibetaanse, Hongkongse en Zuid-Mongoolse gemeenschappen in Nederland, die gezamenlijk communiceren met parlement, regering en publiek over de politieke situatie in hun regio's en pleiten voor een samenhangend Nederlands China-beleid. Alerk Ablikim (Alerkin Consulting) is de huidige coördinator van de coalitie.

Namens:

Nederlandse Stichting International Campaign for Tibet (ICT Europe)
Tibetaanse Gemeenschap Nederland (Tibetan Community Netherlands)
Tibet Support Groep Nederland (TSG NL)
Vereniging FreeUyghur
Stichting Europa Oost-Turkistan Educatie Centrum (SEOTEC)
Dutch Uyghur Human Rights Foundation (DUHRF)
Netherlands for Hong Kong
NGO-DEI (我地)
Southern Mongolian Congress Nederland
Students for a Free Tibet Netherlands (SFT NL)

De Informatieur
t.a.v. heer Buma

PIA Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie

Postbus 20018

2500 EA Den Haag

FRANKERING
GECONTROLEERD
D03.251127.577343

#0000#00#X0X0X#00#0000# - 12521 AS2C1

Van Alerkin Consulting

heemansplein 452

2521 ES

Den Haag

3x brief

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Alerkin Consultancy
T.a.v. de heer A. Ablikim
Leermansplein 452
2521 EJ DEN HAAG

Kenmerk: 202500501

Den Haag, 2 december 2025

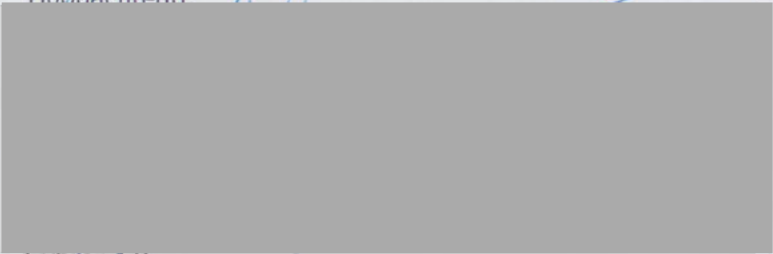
Geachte heer Ablikim,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informatieur

KONINKLIJKE
INRETAIL

202500502

Aan de informateur
De heer Mr. S. van Haersma Buma
p/a Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Arnhemse Bovenweg 100
3708 AG Zeist
Postbus 762
3700 AT Zeist

T (088) 973 06 00
F (088) 973 06 99
info@inretail.nl
www.inretail.nl

IBAN: NL94RABO0120463245
BIC: RABONL2U
KVK: 30266333
BTW: NL8209.82.192.B.01

KONINKLIJKE

INRETAIL

Aan de informateur
De heer Mr. S. van Haersma Buma
p/a Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. Bureau Voordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp: inbreng Nederlandse retailsector t.b.v. kabinetsformatie 2025

Zeist, 25 november 2025

Geachte heer Buma,

Tijdens het formatieproces staat u stil bij hoe we Nederland de komende regeerperiode leefbaar en concurrerend houden. Een belangrijk fundament van een gezonde economie is een bruisende winkelstraat. De retailsector vertegenwoordigt namelijk 3,5% van het Nederlandse bbp, telt bijna 80.000 fysieke locaties verspreid over 2.500 gebieden en biedt direct werk aan ruim 900.000 mensen. Retailers zijn diep geworteld in de lokale gemeenschap, maar worden vaak vergeten in beleid rond innovatie en productiviteit, terwijl zij in iedere regio, wijk, dorp en stad een substantiële bijdrage leveren aan de brede welvaart en leefbaarheid.

De uitdagingen van retailers zijn niet dalende omzetten, maar oplopende kosten, stijgende lonen, toenemende regeldruk en afnemende investeringsruimte. Daardoor wordt het steeds moeilijker om te investeren in de toekomst: in innovatie, technologie, verduurzaming en mensen. Dat is een zorgwekkende ontwikkeling. Retail die verdwijnt, keert niet zomaar terug. Een leegstaande winkelstraat komt niet vanzelf weer tot leven.

Wij hopen dat uw inzet als informateur bijdraagt aan voorspelbaar beleid, waardering voor ondernemerschap en versterkt vertrouwen. In uw rol rekenen wij op een warm hart voor de retailsector. Met deze brief vragen we aandacht voor vier zaken die belangrijk zijn voor de retail:

1. Verder investeren in bestaande Impulsaanpak Winkelgebieden

Dankzij de Impulsaanpak Winkelgebieden is de Rijksbijdrage van €88 miljoen uitgegroeid tot minstens €500 miljoen aan lokale investeringen. Daarmee zijn meer dan 5.000 nieuwe woningen in binnensteden gerealiseerd, waarvan een groot deel in het betaalbare huursegment. Tegelijkertijd wordt volop geïnvesteerd in vergroening en maatschappelijke voorzieningen, waardoor zowel de lokale economie als de sociale functie van binnensteden en dorpskernen wordt versterkt.

De brede politieke steun voor de Impulsaanpak laat zien dat dit instrument uitstekend werkt. Elke euro die de Rijksoverheid investeert, wordt verviervoudigd door investeringen van lokale en private partijen. Het is een bewezen formule om winkelgebieden aantrekkelijk en leefbaar te houden. Nu de middelen zijn uitgeput, dreigen projecten te vertragen of met minder impact te worden uitgevoerd. Een leeg fonds mag de noodzakelijke transformatie niet in de weg staan.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Koninklijke Inretail
T.a.v. de heer J. Meerman
Postbus 762
3700 AT ZEIST

Kenmerk: 202500503

Den Haag, 2 december 2025

Geachte heer Meerman,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hooftchtend.

Sybrand Buwa
Informatieur

De Tweede Kamer
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
t.a.v. de heer mr. S. van Haersma Buma
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

202500504

Datum
25 november 2025
Contactpersoon

Ons kenmerk

Bijlage(n):

-

Telefoon

Uw kenmerk

Onderwerp: Toekomstbestendige jeugdzorg vraagt nú om politieke keuzes

Geachte heer Van Haersma Buma en onderhandelende partijen,

Namens de aanbieders, professionals en cliënten (kinderen en ouders) in de jeugdzorg richten wij ons tot u met een dringend appel voor een sterke, samenhangende en toekomstbestendige jeugdzorg. Hoewel (jeugd)zorg nu geen prioriteit aan de onderhandelingsstafel is, doen wij aan u de oproep dit onderwerp er wel een te maken. Want een sterke, gezonde jeugd is essentieel voor een sterke, gezonde samenleving.

De jeugdzorg bevindt zich echter nog altijd op een kritiek punt. De fundamentele problemen in het jeugdzorgstelsel zijn sinds de decentralisatie in 2015 hardnekkig. Nog altijd wachten duizenden kinderen té lang op hulp, worden gezinnen van het kastje naar de muur gestuurd en staan professionals onder voortdurende druk. Ook gemeenten kampen met structurele financiële tekorten, terwijl aanbieders moeite hebben om de zorg te kunnen blijven leveren die kinderen en gezinnen hard nodig hebben.

De politiek kan het zich daarom niet veroorloven om deze problemen nog langer voort te laten duren. Elk jaar van stilstand betekent dat meer kinderen en gezinnen in een kwetsbare positie de hulp en ondersteuning niet krijgen die zij nodig hebben en meer professionals afhaken. Niet alleen de gevolgen voor kinderen en gezinnen zijn ernstig en ingrijpend, ook de maatschappelijke prijs van uitstel is hoog. Daarom is het cruciaal dat het nieuwe kabinet kiest voor stabiliteit, duidelijkheid en structurele verbeteringen in de jeugdzorg.

Oproepen aan het nieuwe kabinet

De Hervormingsagenda Jeugd en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming zetten goede eerste stappen in de verbetering van het jeugdzorgstelsel, maar er is nog meer nodig. Wij doen daarom 5 dringende oproepen aan het nieuwe kabinet:

1. Zie af van elke vorm van **een eigen bijdrage in de jeugdzorg**, zodat hulp toegankelijk blijft voor alle kinderen en gezinnen.
2. Houd vaart in het **doorvoeren van de Hervormingsagenda Jeugd**, en bied zekerheid over **structurele financiering van de jeugdzorg na 2028**;
3. Vertaal **de inhoudelijke adviezen van de deskundigencommissie Van Ark** naar concreet beleid voor een samenhangende aanpak van jeugd en gezin;

4. Geef duidelijkheid over **de afbakening van de Jeugdwet** en de voortgang van het wetsvoorstel over de reikwijdte van de jeugdzorg;
5. Heb oog voor de zorg voor **kinderen en gezinnen in de meest kwetsbare posities**, met name waar sprake is van langdurige, levenslange en/of levensbrede problematiek.

Hieronder zetten we deze punten uiteen.

1. Geen eigen bijdrage in de jeugdzorg

In de eerste plaats willen wij met klem benadrukken dat het invoeren van een eigen bijdrage in de jeugdzorg uiterst onwenselijk en onacceptabel is. De Tweede Kamer stemde onlangs massaal tegen een eigen bijdrage, maar demissionair staatssecretaris Tielen gaf desondanks aan door te willen gaan met de invoering hiervan. Wat ons betreft moet hulp en ondersteuning altijd toegankelijk zijn en niet afhangen van de grootte van iemands portemonnee. Een eigen bijdrage vormt een drempel die juist gezinnen in kwetsbare posities zal weerhouden om tijdig hulp te zoeken, met alle risico's voor de ontwikkeling van kinderen van dien.

Wij vragen het nieuwe kabinet om expliciet te bevestigen dat de plannen om een eigen bijdrage in de jeugdzorg in te voeren definitief geschrapt worden. Een dergelijk signaal is essentieel om het vertrouwen dat de jeugdzorg toegankelijk blijft voor iedereen die dat nodig heeft bij gezinnen en professionals te herstellen.

2. Vaart in de doorvoering van de Hervormingsagenda Jeugd

De Hervormingsagenda Jeugd, waarover Rijk, gemeenten en wij als veldpartijen afspraken hebben gemaakt, is een cruciale stap richting een beter functionerend stelsel. De uitgangspunten — minder versnippering, meer samenhang, passende hulp en financiële houdbaarheid — worden breed gedragen door alle betrokken partijen. Wij roepen het nieuwe kabinet daarom op om deze hervormingen met volle vaart voort te zetten.

Tegelijkertijd constateren wij met zorg dat er na 2028 nog grote financiële onzekerheid bestaat. De structurele bezuinigingen die aan de Hervormingsagenda zijn gekoppeld, dreigen de ingezette verbeteringen te ondermijnen. Als de uitvoering gepaard gaat met financiële druk, komt de kwaliteit en beschikbaarheid van jeugdzorg opnieuw onder druk te staan. Daarnaast zet dit de noodzakelijke investeringen in een sterke, inclusieve sociale en pedagogische basis nog verder onder druk. En juist deze is essentieel om de vraag naar met name lichte jeugdzorg terug te brengen. Het zou een gemiste kans zijn als kortetermijndenken de hervormingen opnieuw zou frustreren. Wij vragen het nieuwe kabinet dan ook om te garanderen dat voldoende middelen beschikbaar blijven om de hervormingen duurzaam te verankeren. Een gezonde financiële basis is een voorwaarde voor stabiliteit in het stelsel.

3. Uitwerking van de inhoudelijke adviezen van de deskundigencommissie Van Ark

De deskundigencommissie onder leiding van Tamara van Ark heeft waardevolle adviezen gegeven over een samenhangende aanpak van jeugd en gezin, de versterking van de eerste lijn en de noodzaak van duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling tussen partijen. Deze adviezen bieden een stevig fundament voor verdere inhoudelijke verbetering van het jeugdstelsel. De richting die de deskundigencommissie daarmee heeft aangegeven wordt breed gedeeld in het veld. Het is nu aan de politiek om die richting vast te houden.

Wij vragen het nieuwe kabinet daarom om de inhoudelijke lijn van deze adviezen voort te zetten en te vertalen naar concrete beleidskeuzes – niet om opnieuw het debat over de fundamenteën van de jeugdzorg te openen. Denk daarbij aan het versterken van de lokale infrastructuur rondom gezinnen, het verbeteren van samenwerking tussen domeinen en het verankeren van professionele ruimte en kennisontwikkeling.

4. Duidelijkheid over de afbakening van de Jeugdwet

Jeugdhulp moet beschikbaar blijven voor kinderen in de meest kwetsbare situaties. De Jeugdwet moet daarvoor de garantie bieden. Het bovengenoemde rapport van de deskundigencommissie waarschuwt dat de discussie over de reikwijdteplicht van de Jeugdwet te veel dreigt te focussen op financiële beheersbaarheid van het jeugdzorgstelsel, terwijl volgens de deskundigencommissie juist de inhoud leidend dient te zijn. Het is wat ons betreft daarom belangrijk – een absolute voorwaarde – dat het aangekondigde wetsvoorstel over reikwijdte dit borgt en tegelijkertijd ook bijdraagt aan het oplossen van problemen in de context van gezinnen.

Voor het nieuwe kabinet willen wij daarom het belang van zorgvuldigheid in de uitwerking van dit voorstel benadrukken. Wij verzoeken u dan ook om dit wetsvoorstel in consultatie te brengen en te behandelen, maar wél in nauwe afstemming met het veld en met oog voor de samenhang tussen de domeinen jeugdzorg, onderwijs, werk/inkomen en volwassenzorg. Hiermee doen we recht aan de behoeften, onzekerheden, steun en zorg die kinderen en gezinnen nodig hebben om veilig en veerkrachtig te kunnen opgroeien.

5. Oog voor de zorg voor kinderen en gezinnen in de meest kwetsbare posities

In de drang om de reikwijdte van de jeugdhulpplicht te beperken is er wat ons betreft echter te weinig aandacht voor kinderen met een beperking, chronische ziekte en/of langdurige psychische kwetsbaarheid. Juist voor hen moet de beschikbaarheid en kwaliteit van jeugdzorg geborgd en beschermd worden. Ook dat is een van de beloften van de Hervormingsagenda. Deze kinderen en hun ouders moeten te allen tijde kunnen rekenen op toereikende professionele hulp en ondersteuning. Zonder deze hulp wordt hun de kans ontnomen om zich optimaal te ontwikkelen en komt hun kwaliteit van leven, samenleven en deelname aan de samenleving verder onder druk te staan. Wij vragen u daarom oog te hebben voor deze doelgroep en beschikbaarheid en kwaliteit van hun zorg te garanderen.

Tot slot: Uitnodiging voor gesprek

De uitdagingen in de jeugdzorg zijn groot, maar de bereidheid van aanbieders, professionals en cliënten om tot verbetering te komen evenzeer. Wij willen onze kennis, ervaring en inzet graag beschikbaar stellen om samen te bouwen aan een jeugdzorg die duurzaam, betaalbaar en effectief is. Juist nu u als informateur en partijen onderhandelen over de toekomst van Nederland.

Wij nodigen u en de toekomstige bewindspersonen graag uit voor een gesprek over hoe we gezamenlijk kunnen zorgen voor een toekomstbestendig stelsel waarin kinderen de juiste hulp krijgen, professionals hun werk goed kunnen doen en middelen effectief worden ingezet.

Met vriendelijke groet, namens de

Samenwerkende cliënten- en naastenorganisaties: MIND, Ieder(in)

Deborah Lauria
Directeur Ieder(in)

Dienke bos
Directeur-bestuurder MIND

Samenwerkende beroepsverenigingen Jeugd (SBJ): AJN, BPSW, BV Jong, Vaktherapie NL, LHV, LVVP, NIP, NVK, NVO, NVvP en V&VN

Pim Hoek, Nathalie Wils, Christel Eijkholt

Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ): Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse ggz, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

Boris van der Ham
Voorzitter Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ)

#0000#00#X0X0E8X# - JCI XN

De Tweede Kamer
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
T.a.v. de heer mr. S. van Haersma Buma
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

dt: BG-25, leder(in), MIND, SBJ

Postbus 413

Retouradres
SBPost
Antwoord 2500
PostNL
Post Betaald

3500 AK UTRECHT

SerialNumber 25-11-25 POSTNL 3

U000032 0730547273

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

BGJZ, Ieder(in), MIND, SBJ
T.a.v. de heer J. Visscher
P/a Postbus 413
3500 AK UTRECHT

Kenmerk: 202500505

Den Haag, 2 december 2025

Geachte heer Visscher,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hooftachtend,

Sybrand Buma
Informateur

stichting
platforms vmbo

202500506

Bureau woordvoering kabinetsformatie
t.a.v. dhr. S. van Haersma Buma
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Stichting Platforms VMBO
Postbus 59
7630 AB Ootmarsum

T 030 7670068
info@platformsvmbo.nl

Datum
14 november 2025
Telefoonnummer
[REDACTED]

Ons kenmerk
SPV-25-897
E-mail
[REDACTED]

Betreft
Input kabinetsformatie vmbo

Geachte heer van Haersma Buma

Namens Stichting Platforms vmbo (SPV) willen wij u enkele punten meegeven die van groot belang zijn voor de toekomst van het voortgezet onderwijs en in het bijzonder voor het vmbo. Onze stichting vertegenwoordigt het vmbo en werkt dagelijks samen met scholen, vervolgonderwijs en bedrijfsleven aan goed, eigentijds onderwijs voor alle leerlingen.

De keuzes die in deze kabinetsformatie worden gemaakt, zijn bepalend voor de kansen van een nieuwe generatie leerlingen. Een sterke positie van het vmbo is daarbij cruciaal. In het vmbo start de toekomst het grootste deel van de toekomstige vakmensen waar Nederland zo hard behoefte aan heeft. Ruim 52% van alle leerlingen volgt tenslotte onderwijs binnen het vmbo. Het is daarom van groot belang dat beleid en investeringen in onderwijs ook ruimte en richting bieden aan het praktijkgerichte en beroepsgerichte leren. Met onze voorstellen willen wij bijdragen aan een betere voorbereiding van deze toekomstige vakmensen en een oplossing bieden voor het schreeuwende tekort aan vakmensen op de arbeidsmarkt van vandaag en morgen.

Wij vragen in het bijzonder aandacht voor drie thema's die voor het vmbo én voor het onderwijs als geheel essentieel zijn:

1. Versterking van de basisvaardigheden in samenhang met andere vakken
SPV pleit voor het versterken van de basisvaardigheden – taal, rekenen, digitale burgerschap en digitale vaardigheden – binnen álle vakken. Niet als losstaand programma, maar als een doorlopende leerlijn waarin deze vaardigheden betekenisvol worden

www.platformsvmbo.nl

ontwikkeld, juist in samenhang met de beroepsgerichte en praktische vakken. Vmbo-leerlingen leren en ontwikkelen basisvaardigheden beter als ze onderdeel uitmaken van de beroepsgerichte en praktijkgerichte lessen.

2. Eén doorstroomtoets voor kansrijk adviseren en gelijke kansen

De huidige veelheid aan doorstroomtoetsen leidt tot ongelijkheid en onduidelijkheid. SPV pleit voor één landelijke doorstroomtoets die bijdraagt aan passend adviseren en die recht doet aan de talenten van alle leerlingen.

Het huidige systeem vergroot wat ons betreft de kansenongelijkheid: verschillen tussen toetsen, de verplichte bijstelling van het schooladvies en de manier van afname hebben directe gevolgen voor de schooladviezen en daarmee voor de toekomst van leerlingen. Bovendien toetsen de huidige doorstroomtoetsen vrijwel uitsluitend cognitieve kennis, terwijl veel vmbo-leerlingen juist excelleren in praktische en toegepaste vaardigheden. Daardoor wordt hun talent onvoldoende gezien en gewaardeerd. Een eerlijk en eenduidig systeem dat ook recht doet aan praktische vaardigheden helpt scholen, ouders en leerlingen beter vooruit.

3. Flexibilisering en versterking van beroepsgericht en praktijkgericht onderwijs

Om leerlingen goed voor te bereiden op hun toekomst is meer ruimte nodig voor flexibiliteit in onderwijs en examinering. Vmbo-scholen werken nauw samen met lokale en regionale bedrijven; deze samenwerking versterkt de motivatie van leerlingen en hun ontwikkeling van basisvaardigheden in de praktijk.

Wij pleiten daarnaast voor meer flexibiliteit in de onderwijsprogramma's, zodat scholen leerlingen meer mogelijkheden kunnen bieden om zich te verdiepen of te verbreden. Zo kunnen leerlingen hun talenten beter ontwikkelen en onderwijs volgen dat aansluit bij hun interesses, ambities en vervolkeuzes.

Het flexibiliseren van de centrale schoolexamens in de praktijkvakken (cspe's) komt bovendien niet alleen de organiseerbaarheid binnen scholen ten goede, maar sluit ook beter aan bij wat leerlingen nodig hebben. Wij pleiten ervoor deze verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt structureel te verankeren, zodat elke leerling – in elke leerroute – de kans krijgt om in een betekenisvolle praktijkcontext te leren. Hierbij zou meer regelruimte voor buitenschools leren ook wenselijk zijn.

Met deze voorstellen willen wij een bijdrage leveren aan het oplossen van het tekort aan vakmensen, en aan een toekomstbestendig onderwijssysteem waarin leerlingen niet alleen kennis opdoen, maar ook de vaardigheden en houding ontwikkelen die nodig zijn om als vakmensen van morgen succesvol te zijn op de arbeidsmarkt en in de samenleving.

Wij hopen dat deze punten worden meegenomen in de gesprekken over een nieuw regeerakkoord en in het toekomstige onderwijsbeleid. Graag lichten wij onze voorstellen nader toe in een gesprek.

Met vriendelijke groet

Arjen Daelmans
Voorzitter SPV

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Stichting Platforms vmbo
T.a.v. de heer A. Daelmans
Postbus 59
7630 AB OOTMARSUM

Kenmerk: 202500507

Den Haag, 2 december 2025

Geachte heer Daelmans,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informatieur

De Tweede Kamer
Ter attentie van informateur de heer S. Buma
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

202500500P

Betreft: Onveiligheid in landelijk gebied door problematiek wolf

Geachte heer Buma,

In het kader van de lopende kabinetsformatie wil ik uw aandacht vestigen op een onderwerp dat, ondanks zijn urgentie, vooralsnog nauwelijks aan bod lijkt te komen in Den Haag: de door de aanwezigheid van wolven snel toegenomen onveiligheid voor bewoners in het landelijk gebied.

Na een aantal jaren redelijk in harmonie geleefd te hebben met toen nog geringe aantallen en nog schuwe wolven, neemt het aantal incidenten sterk toe. Naast weidedieren (die helaas ook achter goedgekeurde wolfwerende rasters aangevallen en verscheurd worden), worden ook hardlopers, fietsers, kinderen en honden aangevallen. In tegenstelling tot wat 'experts' beweren: ook kort aangelijnde honden worden aangevallen en ernstig verwond. De wolven zijn niet meer schuw en begeven zich, ook overdag, actief in de nabijheid van mensen.

Wolven komen dus niet langer alleen in natuurgebieden voor, maar worden nu ook veelvuldig binnen of nabij woonwijken waargenomen. Voor inwoners van Gelderland, Utrecht, Drenthe en Friesland, de provincies waar de wolf zich gevestigd heeft (en waar hun aantal explosief groeit), leidt dit tot een voortdurend gevoel van onveiligheid. Het uitlaten van een hond – iets wat normaal gesproken vanzelfsprekend en veilig zou moeten zijn – is voor velen een stressvol moment geworden. En kan alleen door continu alert te zijn op gevaar en prikstokken, fluiten/toeters, spray en andere verdedigingsmiddelen mee te nemen.

Maar er speelt meer dan het niet meer kunnen houden van weidedieren en het niet meer uit kunnen laten van de hond. Hulphonden kunnen niet meer opgeleid worden. Kinderen kunnen niet meer veilig naar school of naar de sportclub fietsen. Horeca ziet het aantal klanten teruglopen. De heide wordt niet meer begraaasd door schapen en dreigt daardoor te verdwijnen.

Er is grote maatschappelijke onrust en toegenomen polarisatie tussen het platteland waar men de problemen met de wolf dagelijks ervaart, en de Randstad waar men de wolf van een veilige afstand bekijkt, en de problemen bagatelliseert dan wel ontkent.

De overheid heeft volgens de Grondwet de taak om haar burgers een veilige leefomgeving te bieden. Wanneer inwoners in hun dagelijkse leven niet meer veilig zijn, is ingrijpen dus noodzakelijk. Dit heeft de overheid tot nu toe nagelaten. De overheid neemt daarmee, naast aanvallen op dieren, ook bewust het risico op nog meer aanvallen op kinderen dan er tot nu toe al waren.

Ik verzoek u daarom deze kwestie expliciet op de agenda te zetten tijdens de kabinetsformatie. Een helder, praktisch en uitvoerbaar wolvenbeleid is dringend noodzakelijk om zowel de veiligheid van inwoners als van hun dieren te waarborgen.

Ik vertrouw erop dat u de veiligheid en leefbaarheid op het platteland serieus neemt en dat dit onderwerp meegenomen wordt in de komende gesprekken.

Met vriendelijke groet,

Namens Werkgroep Lupus Epe
E. van Asselt-Boeve
Epe

Tweede Kamer
T.a.v. informateur S. Buma
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

ZS10v - #X830X0X#00#0000#

Epe

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Werkgroep Lupus Ede
T.a.v. E. van Asselt-Boeve

[REDACTED]
[REDACTED] EPE

Kenmerk: 202500509

Den Haag, 2 december 2025

Geachte heer/mevrouw Van Asselt-Boeve,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

[REDACTED]

Sybrand Buma
Informatieur

202500510

Utrecht, 27 november 2025

Geachte heer Van Haersma Buma,

Vereniging DOET (Dutch Organisation for Electric Transport) is dé branchevereniging voor laadinfrastructuur en laaddiensten voor elektrische mobiliteit in Nederland. Met ruim 75 leden vertegenwoordigt DOET een essentiële schakel in de transitie van fossiele naar batterij-elektrische voertuigen.

De Europese Unie heeft zich gecommitteerd aan ambitieuze klimaatdoelstellingen: een netto CO₂-reductie van 55% in 2030 ten opzichte van 1990, en klimaatneutraliteit in 2050. Nederland onderschrijft deze doelen en heeft zich gecommitteerd aan een versnelde energietransitie. Binnen deze transitie speelt de mobiliteitssector een sleutelrol: het is een sector waar relatief snel en kosteneffectief CO₂-winst kan worden geboekt, met elektrisch vervoer als het meest voor de hand liggende instrument.

Elektrisch vervoer is niet alleen een noodzakelijke stap richting een klimaat neutrale samenleving, maar ook een motor voor economische groei. De sector is de afgelopen jaren explosief gegroeid en heeft duizenden banen gecreëerd in productie, installatie, dienstverlening en innovatie. Nederland is internationaal koploper op het gebied van laadinfrastructuur, mede dankzij een sterke samenwerking tussen overheid en marktpartijen.

Om deze positie te behouden en de klimaatdoelen te halen, is het essentieel dat elektrisch vervoer voor iedereen toegankelijk wordt en blijft. De belangrijkste randvoorwaarde daarvoor is een robuuste, toekomstbestendige laadinfrastructuur. Zonder voldoende laadmogelijkheden stopt de groei van elektrisch vervoer, en daarmee ook de bijdrage aan CO₂-reductie.

Daarom pleit Vereniging DOET voor de volgende gerichte beleidsmaatregelen die de uitrol van laadinfrastructuur versnellen, investeringen stimuleren en knelpunten zoals netcongestie en regelgeving oplossen:

1. Behoudt de Europese doelstelling dat per 2035 alleen nog nieuwe zero-emissie voertuigen worden verkocht.
2. Voer een pseudo-eindheffing (vlootnormering) in die de overstap naar zero-emissie voertuigen versnelt en introduceer een jonge gebruikte EV-regeling (E-timer).
3. Versnel investeringen in snellaadinfrastructuur langs snelwegen door één exclusief laadkavel per verzorgingsplaats met transparante verdeling op basis van kwaliteitscriteria.
4. Voer een specifieke aanpak voor laadinfrastructuur voor zware bedrijfsvoertuigen.
5. Herstel de korting op de energielasting voor openbare laadpalen.
6. Vergoed flexibiliteit die CPO's aan netbeheerders leveren en stimuleer slim laden en bidirectioneel laden (V2G).
7. Stuur op de ontwikkeling van laadinfrastructuur op locaties met (lokaal) aanbod van duurzame stroom om netcongestie te beperken.
8. Neem eisen op voor overheidsinkoop ten behoeve van inzet van elektrische bouwvoertuigen om stikstofuitstoot te verminderen.
9. Verleen tijdelijk vrijstelling van emissiebeperkende maatregelen voor werkzaamheden aan uitbreiding van het elektriciteitsnet en benut NL-Invest voor voorfinanciering van net en publieke laadinfra.
10. Spreek volmondige steun uit voor de invoering van zero-emissiezones (ZE-zones) in steden.
11. Zet subsidie in voor de aanschaf van slimme laadpunten door particulieren.

Onder deze brief treft u een uitgebreidere toelichting van bovenstaande punten. Wij wensen u veel succes met uw opdracht en lichten onze voorstellen graag nader toe indien gewenst.

Hoogachtend

Jochem Beunderman
Vereniging DOET
Senior Manager Public Affairs

E-mail:

Telefoon:

Aanbeveling 1: steun EU-voorstel voor alleen nieuwe zero-emissie voertuigen per 2035

Elektrisch rijden is het nieuwe normaal. Nederland loopt voorop binnen de EU dankzij een uitstekend netwerk van laadinfrastructuur. Duidelijke Europese normering geeft investeerders en industrie zekerheid en versterkt de concurrentiekracht van de Europese mobiliteitssector.

Aanbeveling 2: voer de pseudo-eindheffing in (vlootnormering) en introduceer een jonge gebruikte EV-regeling (E-timer)

Na jaren van stimulering via bijtellingsvoordelen is een volgende fase aangebroken. Elektrische auto's zijn in veel segmenten concurrerend in Total Cost of Ownership (TCO). Een pseudo-eindheffing gericht op vlootnormering versnelt de instroom van EV's in bedrijfsvoertuigparken, waarna een grotere stroom van betaalbare tweedehands EV's beschikbaar komt voor particuliere automobilisten. Vervang de huidige youngtimerregeling door een specifieke regeling voor EV's vanaf vijf jaar oud om de binnenlandse tweedehandsmarkt te stimuleren.

Aanbeveling 3: versnel snellaadinfrastructuur langs snelwegen

Organiseer één exclusief laadkavel per verzorgingsplaats met een transparante verdeling op basis van kwaliteitscriteria. Hierdoor kunnen zowel zittende als nieuwe marktpartijen meedingen, wat een gelijk speelveld en kwaliteitsverbetering stimuleert. Goede concurrentie tussen verzorgingsplaatsen houdt snelladen betaalbaar en toekomstbestendig.

Aanbeveling 4: specifieke aanpak voor laadinfrastructuur voor zware bedrijfsvoertuigen

Ruim 1% van de vrachtwagens is nu batterij-elektrisch. Investerings blijven achter door een gebrek aan passend laadnetwerk en beperkingen op depots. Een aparte aanpak (met geschikte locaties, vermogens en afmetingen) doorbreekt de kip-ei-situatie en maakt de EU-doelstelling van 45% CO₂-reductie in de transportsector haalbaar.

Aanbeveling 5: herstel lagere energielasting op openbare laadpalen

Een concurrerend laadtarief is cruciaal voor versnelling van elektrisch rijden, vooral voor veelrijders. Door de energielasting voor openbare laadpalen te verlagen naar het niveau van vóór 2025 wordt elektrisch rijden structureel goedkoper dan fossiel, wat adoptie versnelt en directe klimaatwinst oplevert.

Aanbeveling 6: vergoeding voor flexibiliteit door CPO's; stimulans voor slim en bidirectioneel laden

Slim laden vermindert piekbelasting tot wel 50% door laadtijden af te stemmen op netcapaciteit. Vergoed de flexibiliteit die CPO's aan netbeheerders leveren, zodat grootschalige toepassing rendabel wordt. Stimuleer bidirectioneel laden (V2G) door een aparte categorie voor voertuigen met geactiveerd V2G-abonnement met lage bijtelling en/of vrijstelling van motorrijtuigenbelasting.

Aanbeveling 7: stuur laadinfrastructuur op aanbod van duurzame energie

Koppel locatiekeuze en uitrol aan plaatsen en momenten met overschot aan duurzame energie (bijv. zonnestroom op werklocaties). Dit vermindert netcongestie, verlaagt kosten en versnelt de vervolmaking van het laadnetwerk.

Aanbeveling 8: eisen bij overheidsinkoop voor inzet van elektrische bouwvoertuigen

Stimuleer netbeheerders en aannemers om werkzaamheden aan het elektriciteitsnet zoveel mogelijk zero-emissie uit te voeren. Dit vermindert stikstofuitstoot en maakt vergunningverlening voor netverzwaring en uitbreiding sneller uitvoerbaar.

Aanbeveling 9: tijdelijke vrijstelling emissiebeperkende maatregelen voor netuitbreiding; inzet NL-Invest

Om uitbreiding van het hoog-, midden- en laagspanningsnet te versnellen, verleen tijdelijk vrijstelling van emissiebeperkende maatregelen die de uitvoering onevenredig vertragen. Zet NL-Invest in voor financiering van een robuust elektriciteitsnet inclusief strategische batterijopslag dicht bij opwek, en voor voorfinanciering van publieke laadinfrastructuur.

Aanbeveling 10: steun aan steden voor invoering van ZE-zones

Eenduidig en coherent beleid geeft ondernemers zekerheid en versterkt de businesscase voor laden. Spreek volmondige steun uit voor gemeenten die ZE-zones willen instellen en borg landelijke consistentie om *green growth* te stimuleren.

Aanbeveling 11: subsidie voor aanschaf van slimme laadpunten door particulieren

Door slimme laadpunten thuis te stimuleren neemt het aanbod van flexibiliteit voor netbeheerders toe en profiteren particulieren van lagere tarieven via slim laden. Dit versnelt de transitie en maakt elektrisch rijden toegankelijker.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Vereniging DOET
T.a.v. de heer J. Beunderman
Bedrijvencentrum Rudolf Magnus, Vondellaan 156
3521 GH UTRECHT

Kenmerk: 202500511

Den Haag, 2 december 2025

Geachte de heer Beunderman,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoochachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

De Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Ter attentie van de informateur dhr. Van Haersma Buma.
2500 EA Den Haag

202500512

Meer aandacht voor vrijwilligers en hun sportverenigingen!

Dordrecht, 24 november 2025

Geachte heer Van Haersma Buma,

Het verenigingsleven is het cement van onze samenleving. Het verbindt mensen met elkaar – van jong tot oud, van arm tot rijk – en is één van de weinige plekken waar mensen met verschillende achtergronden elkaar nog écht ontmoeten. RVVB (Register voor Verenigingsbestuurders) en BAV (Belangenorganisatie Amateurvoetbal Verenigingen) pleiten ervoor om dit unieke en waardevolle culturele erfgoed te behouden en krachtig te ondersteunen. Sterke verenigingen maken een sterk Nederland.

Sportverenigingen staan echter voor grote en complexe opgaven. Stijgende kosten zetten de betaalbaarheid van lidmaatschappen onder druk. Meer dan 60% van de sportaccommodaties is verouderd (veelal gebouwd in de jaren '70 en '80), en er zijn onvoldoende middelen beschikbaar om deze te verduurzamen. Vrijwilligers raken overbelast door toenemende regelgeving, waardoor hun kerntaak in het geding komt en het plezier afneemt. Dat is onaanvaardbaar. We moeten onze 22.500 sportverenigingen, met meer dan 1 miljoen vrijwilligers, met hart en ziel ondersteunen – in woord en daad.

RVVB en BAV hebben de afgelopen drie jaar diverse onderzoeken uitgevoerd en rondgangen door heel Nederland georganiseerd. Hierdoor hebben wij een goed beeld gekregen van de uitdagingen waar vrijwillige verenigingsbestuurders in de praktijk tegenaan lopen. De volgende aandachtspunten worden herhaaldelijk en nadrukkelijk benoemd:

1. Houd sporten in verenigingsverband betaalbaar

Veel bestuurders maken zich zorgen over de toekomst van hun vereniging. Stijgende kosten en dalende inkomsten (door opzeggingen) vormen een gevaarlijke combinatie. Zij verwachten dat een aanzienlijk aantal verenigingen zal verdwijnen (naar schatting 50%) als de betaalbaarheid verder onder druk komt te staan. Een grote meerderheid heeft de contributie de afgelopen twee jaar verhoogd en is van plan dit op korte termijn opnieuw te doen. Willen we al die vrijwilligers behouden voor onze mooie verenigingen, dan moet het roer om. Hun waarde is niet uit te rekenen en van onschatbare waarde. Als vrijwilligers worden vervangen voor zzp'ers en andere professionals zullen de kosten alleen maar stijgen. Als alle kinderen in Nederland kostendekkend zouden moeten sporten, dan maken we sporten defacto ontoegankelijk voor velen.

2. Ergernis over wet- en regelgeving

Verenigingsbestuurders geven aan veel (onnodige) tijd kwijt te zijn aan subsidieaanvragen, vergunningstrajecten en het implementeren van wet- en regelgeving (AVG, WBTR, Alcoholwet, veiligheidsbeleid). Vooral de complexiteit en het tijdrovende karakter hiervan leiden tot frustratie. Bestuurders ervaren dit alsof zij het werk van de overheid moeten uitvoeren.

3. Behoefte aan andere vormen van ondersteuning

De huidige clubondersteuning wordt als ontoereikend ervaren. Bestuurders hebben niet zozeer behoefte aan adviseurs die vertellen hoe iets moet, maar aan praktische ondersteuning: mensen die daadwerkelijk op de club helpen. Bijvoorbeeld bij het aanvragen van subsidies of bij het realiseren van een veilig sportklimaat via een sportpedagoog op locatie.

4. Help verenigingen met verduurzamen en moderniseren

Duizenden verenigingen kunnen hun accommodatie niet verduurzamen of moderniseren door gebrek aan middelen en ondersteuning. De BOSA-subsidieregeling is snel uitgeput en zal vanaf volgend jaar fors worden gekort. Zonder verbetering dreigt voor veel verenigingen het einde. Maak subsidie aanvragen eenvoudig en laat sportverenigingen niet bij DUMAVA en BOSA subsidie aanvragen, maar op één toegankelijke en gebruiksvriendelijke plek, zoals BOSA in het verleden ook was.

5. Stop overbelasting

Verenigingsbestuurders raken overbelast door extra verwachtingen vanuit het gezondheids- en beweegbeleid. Natuurlijk dragen sportverenigingen bij aan een vitaler Nederland, maar zij kunnen niet óók zonder extra ondersteuning alle moeilijk bereikbare doelgroepen gaan bedienen. Dit is alleen verantwoord als hier passende vergoeding en ondersteuning tegenover staan.

6. Maak een sportwet

Bestuurders pleiten voor een sportwet die de toekomst van verenigingen en hun accommodaties structureel borgt. Zij vragen geen “zak met geld”, maar wel om juridische en beleidsmatige waarborgen. Een sportwet zou kunnen voorkomen dat sportverenigingen als eerste slachtoffer worden van gemeentelijke bezuinigingen.

7. Creëer een ombudsfunctie

Zorg dat verenigingsbestuurders en hun sportverenigingen terecht kunnen bij een organisatie die onpartijdig klachten behandelt en onderzoekt. Een organisatie die kan bemiddelen, adviseren en signaleren bij problemen of ongewenst gedrag, met als doel een

oplossing te vinden of structurele verbeteringen te bewerkstelligen voor sportverenigingen en hun vrijwilligers.

Kortom, wij vragen u gerichte steun en aandacht op toekomstbestendigheid van sportverenigingen te agenderen en stevig onder de aandacht te brengen binnen het formatieproces. Sportverenigingen zijn nationaal erfgoed, onvervangbaar en van grote waarde voor de Nederlandse samenleving.

We vertrouwen erop dat u onze speerpunten agendeert in de gesprekken die u voert bij de totstandkoming van een komend regeerakkoord. Zodat sportverenigingen ook in de toekomst goed kunnen functioneren, betaalbaar blijven en van betekenis kunnen zijn voor alle Nederlanders.

Met vriendelijke groet,

Daniel Klijn

Bestuurder van RVVB

Cor Verbree

Voorzitter BAV

PostNL
Afz. 3300 BA 1015

€2,62

NEDERLAND
25.11.25
NetSet FM 123480

De Tweede Kamer
t.a.v.: Bureau Woordvoering kabinetformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Postbus 1015 | 3300 BA Dordrecht

RS1HV - #X830X0X#00#0000#

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

RVVB/BAV
T.a.v. de heren D. Klijn en C. Verbree
P/a Postbus 1015
3300 BA DORDRECHT

Kenmerk: 202500513

Den Haag, 2 december 2025

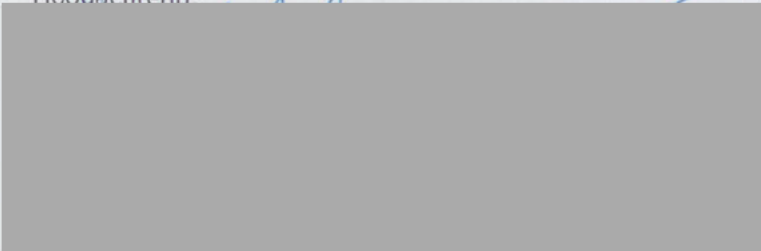
Geachte heren Klijn en Verbree,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informatieur

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

202500516

Datum : 24 november 2025
Ons Kenmerk : P-10-241125a
Onderwerp : Brief aan informateur

Geachte heer, mevrouw,

In overeenstemming met de richtlijnen van de Tweede Kamer treft u hierbij de brief aan van de P10 aan de informateur, de heer Van Haersma Buma. Deze brief wordt per post aangeboden ten behoeve van de kabinetsformatie. Een afschrift is verzonden aan de fractievoorzitters van de Tweede Kamer.

Wij verzoeken u deze volgens de gebruikelijke procedure in behandeling te nemen.

Met vriendelijke groet,

Ellen Nauta – van Moorsel
Voorzitter P10
Burgemeester Hof van Twente

P10 gemeenten | Berkelland, Schouwen-Duiveland, Opsterland, Westerveld, Borger-Odoorn, Hof van Twente, Hollands Kroon, Ooststellingwerf, Peel en Maas, Sluis, Hulst, Aa en Hunze, Bronckhorst, Medemblik, Goeree-Overflakkee, Midden-Drenthe, Twenterand, De Fryske Marren, Het Hogeland, Horst aan de Maas, Westerkwartier, Altena, Dinkelland, Tubbergen, West Betuwe, Leudal, De Wolden, Noardeast-Fryslân, Weststellingwerf, Veere, Dalfsen, Buren en Tholen.

De Tweede Kamer

t.a.v. de informateur

Postbus 20018

2500 EA DEN HAAG

Datum : 24 november 2025

Ons Kenmerk : P-10-241125

Onderwerp : Bijdrage P10 aan de kabinetsformatie

Geachte heer Van Haersma Buma, beste Sybrand,

Namens de P10, het samenwerkingsverband van 33 grote plattelandsgemeenten met ruim 1,1 miljoen inwoners, bieden wij u graag onze bijdrage aan voor de kabinetsformatie. De analyse van de heer Koolmees is helder: grote opgaven vragen om een stabiele agenda en nauwe samenwerking. Dat is precies waar wij voor staan. Elke dag zien wij tot welke prachtige resultaten wij met elkaar in staat zijn als lokale kracht en landelijke randvoorwaarden elkaar versterken. Precies daar zien wij ook verbeterpotentieel. In lijn met de conclusies uit Elke Regio Telt! is het van groot belang regionale verschillen te erkennen en te benutten. Versterk niet alleen wat al sterk is – in de Randstad en in Eindhoven - maar benut de kracht van álle regio's. Zo vergroten wij economische en sociale veerkracht en zorgen wij dat Nederland als geheel vooruitgaat.

Wij zien dat als een opdracht voor ons samen. Voor het nieuwe kabinet en voor ons als regio's. Want wij zien een sterke onderlinge afhankelijkheid. Gebiedsgericht overheidsbeleid draagt bij aan sterke regio's. En alleen vanuit sterke regio's zijn wij in staat bij te dragen aan het oplossen van de landelijke opgaven.

Wat er nodig is voor sterke regio's

Om sterke regio's te bouwen, werken wij graag met het nieuwe kabinet aan vier belangrijke thema's:

1. Leefbaarheid en basisvoorzieningen

Structurele aandacht voor zorg, onderwijs en mobiliteit in dunbevolkte gebieden.
Dorpen floreren met nabijheid en samenhang.

2. Wonen en ruimte voor maatwerk

De woonopgave op het platteland vraagt om oplossingen die passen bij de schaal en werkelijkheid van dorpen. Gemeenten lopen daarbij geregeld aan tegen landelijke regels die niet aansluiten op deze praktijk. Wij vragen het nieuwe kabinet om ruimte voor maatwerk in beleid en uitvoering.

3. Transitie op het platteland

Versnel energie-infrastructuur, maak ruimte voor lokale initiatieven op basis van een gebiedsgerichte aanpak en pas regelgeving aan op de realiteit van het buitengebied.

4. Nieuwe beleids- en investeringslogica

De huidige Rijksfinancieringsstructuur gaat uit van het oude idee dat als je steden versterkt, regio's meeprofiten. Nieuwe beleids- en investeringslogica kan de 'spiraal van verschraving' in minder economisch renderende, perifere en landelijke gebieden doorbreken.

Ons aanbod aan het nieuwe kabinet

Regio's en Rijk hebben elkaar nodig. Wij helpen het nieuwe kabinet graag bij het versterken van de regio's, en daarmee bouwen wij aan een sterker Nederland. Dat doen wij met:

- praktijkervaring en casuïstiek uit 33 plattelandsgemeenten;
- bestuurlijke en ambtelijke inzet voor gebiedsgerichte samenwerking;
- kennis van regionale oplossingen voor wonen, energie, zorg en leefbaarheid.

Wij wensen u veel succes en wijsheid in de formatie en denken graag mee over hoe landelijke ambities en regionale uitvoerbaarheid elkaar kunnen versterken.

Met vriendelijke groet namens de P10.

Ellen Nauta – van Moorset
Voorzitter P10
Burgemeester Hof van Twente

P10 gemeenten | Berkelland, Schouwen-Duiveland, Opsterland, Westerveld, Borger-Odoorn, Hof van Twente, Hollands Kroon, Ooststellingwerf, Peel en Maas, Sluis, Hulst, Aa en Hunze, Bronckhorst, Medemblik, Goeree-Overflakkee, Midden-Drenthe, Twenterand, De Fryske Marren, Het Hogeland, Horst aan de Maas, Westerkwartier, Altena, Dinkelland, Tubbergen, West Betuwe, Leudal, De Wolden, Noardeast-Fryslân, Weststellingwerf, Veere, Dalfsen, Buren en Tholen.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

P10 gemeenten
T.a.v. mevrouw E. Nauta-van Moorsel
Postbus 54
7470 AB GOOR

Kenmerk: 202500517

Den Haag, 2 december 2025

Geachte mevrouw Nauta-van Moorsel,

beric letter

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hooachtend

Sybrand Bulma
Informatieur

De Raad Nederlandse Detailhandel is de brancheorganisatie van de landelijk opererende non-food winkelbedrijven in Nederland. RND-leden zijn o.a.: A.S. Watson, Action, Media Markt, Pearle, Dille & Kamille, Welkoop, Bol., IKEA, Hans Anders, Praxis, Hornbach, EK-Retail, Intergamma, H&M, Bauhaus, Hornbach, Holland & Barrett en Etos.

De Tweede Kamer
t.a.v. de informateur
p/a Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

202500520

Leidschendam
27 november 2025

Kenmerk
R-25.401/[EP/mvd/EL]

E-mail

Betreft

Grootwinkelbedrijven willen met nieuw kabinet vanzelfsprekend verder werken aan Nederland

Geachte informateur,

Er is werk aan de winkel en daar weten wij alles van!

De Raad Nederlandse Detailhandel (RND) is de brancheorganisatie voor grootwinkelbedrijven en franchiseformules in de non-food sector in Nederland. De RND-leden zijn de bekende merken onder bijvoorbeeld de drogisterijen, opticiens en elektronikazaken met het hoofdkantoor in Nederland en winkels in Nederland en daarbuiten. RND-leden realiseerden in 2024 een omzet van €25 miljard in Nederland, in 9.000 winkelvevestigingen én online.

De detailhandel is een vertrouwd en vanzelfsprekend onderdeel binnen de Nederlandse economie. Burgers en overheden bouwen op de detailhandel als grootste particuliere werkgever. Onze leden bieden in Nederland werk aan ruim 100.000 medewerkers. Met horeca en MKB bepaalt het grootwinkelbedrijf het straatbeeld. Er komt veel bij kijken om winkelen voor burgers veilig, duurzaam en sociaal te organiseren. Onze zorg is: hoe pakken we dit in zorgvuldige samenwerking met het nieuwe kabinet nog beter aan?

Daarom is onze boodschap aan het kabinet: we werken graag vanzelfsprekend samen verder werken aan Nederland. In deze brief schetsen wij de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen waarop samenwerking met het nieuwe kabinet essentieel is. We vragen dringend uw aandacht hiervoor tijdens de formatie omdat we samenwerkende partijen nodig hebben met oog voor urgentie en daadkrachtige oplossingen. Om u een helder beeld te geven delen wij hier puntsgewijs wat de RND-leden reeds doen op de thema's veiligheid, duurzaamheid en arbeidsmarkt. En we vullen dit aan met onze vragen aan het nieuwe kabinet:

1. Hoe grootwinkelbedrijven bijdragen aan veilige winkelgebieden

Met de brancheorganisaties voor food, het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL), de mkb-vertegenwoordigers Vakcentrum en INretail en de werkgeversorganisaties VNO-NCW en MKB Nederland, werkt de RND nauw samen binnen het

Retail Veiligheidsoverleg. Deze vertegenwoordigers van de retailbranche, de politie en PVO Nederland monitoren met elkaar op welke aspecten van veiligheid in en rondom winkels moet worden bijgestuurd. Winkeldiefstal en agressie blijven toenemen, waardoor medewerkers steeds vaker als eerstelijns hulp optreden. Grootwinkelbedrijven nemen hun verantwoordelijkheid via training, inzet van private beveiliging en een zelfreguleringsinitiatief, waarbij winkeldieven een boete krijgen, maar we moeten voorkomen dat deze trend wordt genormaliseerd.

Wat wij vragen aan het nieuwe kabinet op het gebied van veiligheid:

- **Herstel van een robuuste structurele samenwerking met de politie.**
Inclusief tijdige en volledige gegevensdeling die noodzakelijk is om boeteregimes uitvoerbaar te houden;
- **Herpositionering van repressieve maatregelen bij de politie.**
Zodat daders effectief en proportioneel worden aangepakt;
- **Een gezamenlijke aanpak om een “nieuw normaal” in de winkelstraten te realiseren.**
Waarin veiligheid voor klanten en medewerkers vanzelfsprekend is.

2. Hoe grootwinkelbedrijven bijdragen aan duurzaamheid

Grootwinkelbedrijven nemen hun verantwoordelijkheid in het implementeren van Nederlands en Europees duurzaamheidsbeleid. Als partner van de overheid, met een uitgebreid Europees netwerk, is het onze leden er veel aan gelegen om samen te werken aan de doelstellingen richting 2050. Dankzij het dagelijkse contact met miljoenen consumenten kan de sector duurzame producten en keuzes op het juiste moment onder de aandacht brengen, drempels verlagen en de aantrekkingskracht vergroten.

Wat wij vragen aan het nieuwe kabinet op het gebied van duurzaamheid:

- **Beleidszekerheid om duurzame doelen te versnellen.**
We hebben baat bij een langetermijnvisie die niet steeds verandert;
- **Samenwerking om duurzame doelen te versnellen.**
Zonder structurele dialoog en gedeelde kaders blijven het gescheiden werelden, met het risico dat beleid in de praktijk niet uitvoerbaar of ineffectief blijkt;
- **Voorkomen van oneerlijke concurrentie.**
Bescherm de Nederlandse markt tegen instroom van niet-duurzame en onveilige producten van buiten de EU. Een duurzame winkelstraat vraagt om een gelijk speelveld, met bescherming van Europese kwaliteits- en privacywetgeving.

3. Hoe grootwinkelbedrijven bijdragen aan een wendbare arbeidsmarkt

Grootwinkelbedrijven zijn een laagdrempelige en vanzelfsprekende werkgever voor velen. Jongeren doen er een eerste werkervaring op en ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt biedt het GWB passende functies. Van bijbanen tot carrièrepaden; er is voor een brede groep werk in de winkel, ruimte om zich te ontwikkelen en vooruit te komen. Met verschillende cao's voor branches en bedrijven in de detailhandel, leveren wij een structurele bijdrage aan een gezonde arbeidsmarkt. De verhoging van het Wettelijk Minimum Jeugdloon (WMJL), bovenop reeds afgesproken verhogingen binnen de cao's, zorgt voor oplopende inflatie. Door intensieve informatie-uitwisseling met het ministerie van SZW hebben wij inzicht verschaft in de gevolgen daarvan.

Wat wij vragen aan het nieuwe kabinet op het gebied van de arbeidsmarkt:

- **Waarborg de zorgvuldige doorrekening van loonmaatregelen voordat politieke besluiten worden genomen. En waarborg een verantwoorde invoering.**
Betrek de sector structureel bij beleidsontwikkeling zodat de brede effecten op koopkracht, inflatie en bedrijfsvoering volledig in beeld komen.

De grootwinkelbedrijven werken vanzelfsprekend verder aan Nederland. Ons netwerk van leden en branchevertegenwoordigers, stellen ons in staat om een compleet en scherp beeld te hebben van een breed scala aan maatschappelijke issues en hun werkbare oplossingsrichtingen.

Wij vragen het nieuwe kabinet om:

- **De RND te blijven betrekken als representatieve gesprekspartner van grootwinkelbedrijven;**
- **De gezamenlijke kennis en data van onze leden te benutten bij het ontwerpen van werkbare oplossingen.**

Wij kijken uit naar een constructieve samenwerking met het nieuwe kabinet.
Namens de Raad Nederlandse Detailhandel,

Eus Peters
Directeur RND

De Raad Nederlandse Detailhandel is lid van

en

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Raad Nederlandse Detailhandel
T.a.v. de heer E. Peters
Postbus 182
2260 AD LEIDSCHENDAM

Kenmerk: 202500521

Den Haag, 2 december 2025

Geachte heer Peters,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoopachtend.

Sybrand Burma
Informateur

2025 60522

De Tweede Kamer
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
T.a.v. dhr. S. van Haersma Buma, informateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amersfoort, 27 november 2025

Geachte Mijnheer Van Haersma Buma,

Deze weken werkt u, samen met D66 en het CDA, aan de contouren van een regeerakkoord via een positieve agenda die Nederland sterker en weerbaarder maakt, waarbij als eerste gesproken wordt over de geïdentificeerde vijf thema's (migratie, stikstof, wonen, veiligheid en economie). Gezondheid hoort hier ook onderdeel van te zijn.

Gezondheid is immers de basis voor een duurzame, gezonde en welvarende samenleving waarin iedereen mee kan doen. De gevolgen van een ongezonde samenleving reiken verder dan de gezondheidszorg, ze raken de hele samenleving; minder gezondheid leidt tot minder welvaart. De nood is hoog: op dit moment heeft meer dan de helft van de Nederlanders een chronische ziekte. En dat aantal zal volgens het RIVM alleen maar toenemen. De afname van gezonde levensjaren is niet alleen slecht voor mensen zelf, maar ook voor de samenleving als geheel vanwege hoge zorgkosten, verlaging van de (arbeids)participatie en toename van personeelstekorten.

Er is een gezondheidstransitie nodig waarin we gezondheid meer centraal zetten dan ooit tevoren. Dat vraagt om collectieve preventie enerzijds door de gezondste keuze de makkelijkste te maken, in een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag. Anderzijds vraagt het om individuele/medische preventie via leefstijlgeneskunde in de zorg. Leefstijlgeneskunde kan op deze wijze de brug vormen tussen de zorgsector en de samenleving in het stimuleren van gezond leven.

Gezondheid is wat de samenleving en politieke partijen bindt. Zowel D66 als het CDA willen hier meer op inzetten, zeker voor de gezondheid van de jeugd. En ook de Nederlandse bevolking vraagt van de nieuwe regering om daar meer aan te doen.

Daarom roepen wij u op om het realiseren van een Gezonde Generatie als kabinetsvoornemen vast te leggen in de positieve agenda, als voorloper op het coalitieakkoord, zodat ieder kind in Nederland de kans krijgt om fysiek, mentaal en sociaal gezond op te kunnen groeien. Door een omgeving voor kinderen en jongeren te realiseren die verleidt tot gezond gedrag. En door concrete maatregelen op te nemen die nodig zijn om de Gezonde Generatie waar te kunnen maken.

Het komt niet vanzelf goed. Veel jongeren kampen op dit moment met hun mentale gezondheid, roken, vaperen, drinken alcohol, eten en drinken te ongezond en bewegen te weinig. De urgentie is nog nooit zo hoog geweest om forse stappen te zetten in de verbetering van de fysieke, mentale en sociale gezondheid van onze jeugd. Zij verdienen het te kunnen opgroeien tot de Gezondste Generatie ooit. En daarbij rekenen ze op u.

We wensen u een gezond en vruchtbaar proces toe. Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, dan kunt u ons bereiken via gezondegeneratie@gezondheidsfondsen.nl.

Met vriendelijke groet,

Mark Monsma
Uitvoerend bestuurder
Samenwerkende Gezondheidsfondsen

Diena Halbertsma
Voorzitter Gezonde Generatie

De Gezonde Generatie is een initiatief van samenwerkende gezondheidsfondsen

202500523

De Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Wordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Den Haag, 27 november 2025

Geachte informateur, geachte onderhandelaars van de formerende partijen,

Namens Hart voor Den Haag doe ik hierbij een dringend beroep op u om, bij de vorming van een nieuw kabinet, snel werk te maken van herstel van de verhouding tussen het Rijk en de lokale overheid. Jarenlang betaalde de gemeente Den Haag namelijk de rekening voor falend landelijk beleid. Dat moet nu echt stoppen.

Door beslissingen van politiek Den Haag zijn de basisvoorzieningen in de gemeente Den Haag steeds verder onder druk komen te staan. Politiebureaus sloten hun deuren, er zijn tekorten aan agenten, handhavers, leraren en zorgmedewerkers en essentiële zorgvoorzieningen zoals de spoedeisende hulp bij ziekenhuis Bronovo zijn verdwenen. Tegelijkertijd worden gemeenten geconfronteerd met rijksbeleid waarvoor onvoldoende middelen worden meegeleverd.

Het Rijk pompt miljarden in allerlei maatregelen en bureaucratische regelingen, maar verwaarloost de kern: voldoende woningen, veiligheid, zorg en leefbare, bereikbare wijken. Gemeenten voeren talloze rijksopdrachten uit zonder adequate financiering. Dat is volstrekt onhoudbaar. Als het Rijk taken niet voldoende bekostigt, moeten die simpelweg terug naar de afzender.

Ik roep de landelijke politiek op om bij de kabinetsvorming duidelijke keuzes te maken: herstel de basis, investeer in de mensen en voorzieningen waar Nederland op draait en geef gemeenten de ruimte en middelen om hun werk goed te doen.

**HART VOOR
DEN HAAG**

Concreet vraag ik uw aandacht voor:

1. Woningnood door falend beleid: vereenvoudig regelgeving, versoepel stikstofnormen en stimuleer betaalbare bouw, inclusief bijbehorende investeringen in infrastructuur. Pak schimmelwoningen eindelijk aan.
2. Asielopvang met draagvlak: rem de asielmigratie en bescherm kwetsbare wijken.
3. Behoud van zorg dichtbij: stop verdere centralisatie en sluiting van ziekenhuizen.
4. Voldoende agenten, handhavers en leraren: investeer in mensen en veiligheid.
5. Eerlijke financiering van gemeenten: breng het Gemeentefonds weer op orde en compenseer structurele tekorten.
6. Betaalbare energie en sterk netwerk: grijp in tegen energiearmoede en netwerkcongestie.
7. Herstel van jeugdzorg en Wmo: stop het afschuiven van verantwoordelijkheden zonder voldoende middelen.
8. Aanpak ondermijning: pak drugscriminaliteit hard en structureel aan met landelijke regie.
9. Ondersteuning voor ondernemers: verminder regeldruk en stimuleer lokale economieën.
10. Respect voor de lokale democratie: behandel gemeenten als zelfstandige overheden, niet als uitvoeringsorganisaties.

Verder vraag ik u het ongelijke speelveld tussen gesubsidieerde landelijke politieke partijen en ongesubsidieerde lokale politieke partijen eindelijk ongedaan te maken.

Wat Den Haag - en heel Nederland - nu nodig heeft, is leiderschap, samenwerking en respect voor de lokale overheid. Stop het geruzie, stop het uitsluiten en ga aan het werk, voor Nederland.

Ik wens u alle goeds.

Met Haagse groet,

Richard de Mos,
Fractievoorzitter Hart voor Den Haag

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Hart voor Den Haag
T.a.v. de heer R. de Mos
Spui 70
2511 BT Den Haag

Kenmerk: 202500524

Den Haag, 3 december 2025

Geachte heer De Mos,

beste Richard,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend

Sybrand Buma
Informatieur

202500529

Aan de heer Haersma Buma, kabinetsinformatuur

Betreft het belang van gedegen voorbereiding en begeleiding bij ieder asielverzoek.

Van Alied Blom, namens Stichting Vrouwen tegen Uitzetting Amsterdam,
www.vrouwentegenuitzetting.nl

Geachte heer Buma,

Amsterdam, 28 november 2025

Bijgevoegde brief heb ik namens stichting Vrouwen tegen Uitzetting Amsterdam verstuurd aan de kabinetsonderhandelaars Jetten en Bontenbal. De inhoud van deze brief beveel ik ook van harte bij u, als informateur, in uw aandacht aan.

De brief handelt over het belang van een gedegen voorbereiding en een goede begeleiding bij ieder asielverzoek. De asielzoekers weten vaak helemaal niet wat de IND van hen verwacht, en ook niet hoe belangrijk de eerste gesprekken zijn die zij voeren met de IND. Tot op heden worden deze voorbereiding en begeleiding geleverd door asieladvocaten en VLuchtelingenWerk. Zonder deze voorbereidingen dreigt ieder asielverzoek te mislukken, en bestaat het risico dat de asielzoekers ten onrechte teruggestuurd worden naar gebieden waar zij de gevaren lopen die zij juist trachtten te ontvluchten.

In de hoop dat u deze kwestie in de kabinetsformatie aan de orde zult willen stellen, teken ik met vriendelijke groet

Alied Blom

Namens Vrouwen Tegen Uitzetting Amsterdam www.vrouwentegenuitzetting.nl

Aan de kabinetsonderhandelaars Rob Jetten en Henri Bontenbal Amsterdam 24 november 2025

Van Vrouwen tegen Uitzetting Amsterdam

BETREFT: de noodzaak van goede begeleiding bij ieder asielverzoek

Geachte heer Jetten, geachte heer Bontenbal,

Hierbij vraag ik uw aandacht voor de noodzaak van goede begeleiding bij ieder asielverzoek. Ik doe dit namens stichting Vrouwen tegen Uitzetting te Amsterdam, een kleine organisatie die zich bezighoudt met de begeleiding van mensen op de vlucht.

In de verkiezingsprogramma's van D66 en CDA lezen wij de volgende behartigenswaardige voornemens inzake de opvang van vluchtelingen:

D66: 'D66 vindt dat we de mensen op de vlucht een veilig thuis moeten bieden.' 'Mensen die vluchten voor oorlog en geweld, vangen we op. Mensen gaan nooit terug naar onveilige gebieden'.

CDA: 'In een fatsoenlijk land bieden we een veilige haven aan mensen die in nood zijn en terecht een beroep doen op onze gastvrijheid'.

Voor de realisering van deze behartigenswaardige voornemens is allereerst een gedegen asielprocedure noodzakelijk, waarbij de asielzoekers twee gehoren door de IND met succes moeten afronden. Hiervoor is het noodzakelijk dat zij weten wat de bedoeling is van deze gehoren, en wat de IND van hen verwacht. Dit is namelijk in veel gevallen voor de vluchtelingen niet duidelijk. De vluchtverhalen gaan vaak over ervaringen waarover de betrokkenen uit lijfsbehoud of uit schaamte hun leven lang hun mond stijf dicht hebben gehouden, zoals martelingen en seksueel geweld; het is dus cruciaal dat zij ervan doordrongen raken dat zij hierover toch uitvoerig zullen moeten verklaren tegenover de IND. Tot nu toe kregen zij tijdens hun verblijf in een Asielzoekerscentrum juridische ondersteuning van een advocaat, en werden zij door VluchtelingenWerk Nederland uitvoerig voorgelicht over de bedoeling van de gehoren door de IND, en de gang van zaken daarbij.

Nieuw kabinetsbeleid dreigt deze begeleiding evenwel onmogelijk te maken. Allereerst is daar de voorgenomen stopzetting van de juridische ondersteuning van asielzoekers door een asieladvocaat. Zonder goed geïnformeerd te zijn over hun rechtspositie, maken asielzoekers weinig kans bij de gehoren door de IND, en dreigen zij teruggestuurd te worden naar de voor hen onveilige gebieden die zij juist wilden ontvluchten.

Concreet bevelen wij aan:

Terugdraaiing van de voorgenomen bezuinigingen op de juridische ondersteuning door asieladvocaten van asielzoekers.

Vervolgens zijn daar de drastische bezuinigingen op de subsidie van VluchtelingenWerk Nederland, waardoor deze organisatie haar voorlichtende werkzaamheden in de AZC's niet meer zal kunnen verrichten¹⁾. Zonder goede juridische voorlichting en voorbereiding op de gesprekken met de IND dreigen deze gesprekken op niets uit te lopen²⁾, wordt het asielverzoek kansloos, en worden asielzoekers ten onrechte teruggestuurd naar de voor hen onveilige gebieden die zij juist wilden ontvluchten.

Concreet bevelen wij aan:

Terugdraaiing van de voorgenomen bezuinigingen op het werk van VWN.

In de derde plaats is daar de in het EU Migratiepact voorgenomen externalisering van asielverzoeken. Asielzoekers zullen volgens dit voornemen niet meer in Nederland hun asielverzoek kunnen indienen, iets waarop zij tot nu toe het recht hebben krachtens het VN-vluchtelingenverdrag 1951; zij zullen dit vanaf een locatie buiten de EU-grenzen moeten doen. Het is duidelijk dat Nederland hun dan niet de juridische ondersteuning en begeleiding zal kunnen garanderen die zij zouden krijgen als zij hun verzoek zouden indienen vanuit een azc op Nederlands grondgebied. Weer geldt dat veel asielverzoeken tot mislukken gedoemd zijn, en dat de indieners ten onrechte teruggestuurd zullen worden naar de onveilige oorden die zij juist trachtten te ontvluchten.

Concreet bevelen wij aan:

Heroverweging van de externalisering van asielverzoeken zoals die is voorzien in het EU-Migratiepact.

Met de meeste hoogachting, in de hoop dat u onze aanbevelingen ter harte zult willen nemen,

Alied Blom Amsterdam, namens VTU Amsterdam www.vrouwentegenuitzetting.nl

- 1) Zie de brief van 6 november 2025 van VluchtelingenWerk Nederland aan de leden van de Werkgroep Rechtshulp aan Vluchtelingen: <https://www.rvr.org/advocaten/ingeschreven/legal-aid-asiel/ac-signalering-berichten-ac-praktijk/nieuwsartikelen-jurisprudentie/2025/18-november/werkzaamheden-vluchtelingenwerk/>
- 2) Zie een voorbeeld uit mijn eigen ervaring als vrijwilliger: ik stond een vluchteling bij die asiel vroeg op grond van haar lesbische geaardheid. De advocaat vertelde ons dat de 'IND dan ook altijd vraagt naar het bewustwordingsproces'. Het was een hele klus om de asielzoekster uit te leggen wat daarmee bedoeld wordt. Het is gelukt, en zij heeft een verblijfsvergunning. Dit om het belang van een gedegen voorbereiding op de gehoren door de IND duidelijk te maken.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Vrouwen Tegen Uitzetting Amsterdam

Kenmerk: 202500530

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

202500531

STICHTING DE RECHTE TAFEL [DRT]

AAN de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie

Postbus 20018

2500 EA Den Haag.

**BETREFT: STANDPUNT DRT INZAKE MARKERWAARD EN PLANNING
REGEERPERIODE 2025 – 2029**

Hoofddorp, 20 NOVEMBER 2025.

Hooggeachte Heer Buma,

Het bestuur van de Stichting De Rechte Tafel [DRT] wenst U bij schrijven dezes, op de hoogte te stellen van haar visie omtrent een noodzakelijk te ontwikkelen project voor de gewenste toekomst van de inwoners van Nederland, namelijk de aanleg van de Markerwaard.

Onze en gedeelde motivatie door meerdere maatschappelijke organisaties, treft U onderstaand aan.

Stichting De Rechte Tafel [DRT] is in 2011 via notariële akte opgericht en vervolgens ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

De stichting heeft als doel 'het bevorderen van de bestaanskwaliteit van en in de Schipholregio'. De DRT wenst daartoe te functioneren als een platform van deskundigen (uit de kringen van het openbaar bestuur, het bedrijfsleven en de luchtvaartsector) die middels studie, publicatie, participatie, advies, overleg en andere wettige middelen aan genoemde ambitie (s) beoogt bij te dragen. Het platform richt zich op bestuurlijke, politieke, economische en ruimtelijke-orderingskwesties verband houdend met voornoemde bestaanskwaliteiten van de Schipholregio.

Stichting De Rechte Tafel [DRT]

Secretariaat: H. Andriessenlaan 37, 2132 KG Hoofddorp.

KvK Amsterdam nr. 51939932. Met beschikking ANBI. Dossinummer 78686.

STICHTING DE RECHTE TAFEL [DRT]

== blz. 2 ==

De DRT onderkent momenteel in bijzondere mate de problematiek van de huidige en gedachte toekomstige bevolking van Nederland: er is sprake van een bovenmatig aantal te kort aan woningen en de voedselvoorziening voor de bevolking komt in gevaar als steeds meer kwalitatieve landbouwgronden, zoals in de Haarlemmermeer voor toevoeging van 20.000 woningen aan het reeds ontwikkelde en bestaande 'stedelijk areaal', aan haar bestemming voor voedselproductie, wordt onttrokken.

Wij nemen daartoe momenteel de vrijheid U als informateur van een nieuw te vormen regeerakkoord en kabinet voor de regeerperiode 2025 – 2029 op de hoogte te stellen van het resultaat van overwegingen onzerzijds ter bevordering van een creatief nationaal beleid voor de toekomst van ons land.

Naar onze mening kan momenteel, na jaren van terughoudendheid in deze, het MARKERMEER de oplossing zijn voor een aantal zeer actuele problemen.

De ongeveer 700 km² grootte wateroppervlakte [bijna vier keer de Haarlemmermeerpolder] biedt ondanks de aanleg van de Marker-Wadden, voldoende ruimte voor een aangepaste Markerwaard ten opzichte van:

1. Verstedelijking zo mogelijk ter grootte van 100 km² waardoor ruimte ontstaat voor onder meer 250.000 woningen.
2. Bebossing ten gunste van onder meer CO₂ opslag idem ter grootte van 100 km².
3. Aanleg van landbouwgebieden voor voedselproductie en bollenteelt ter grootte van de Haarlemmermeerpolder.
4. Na het realiseren van de genoemde punten 1 t/m 3 blijft er nog genoeg ruimte over voor een Markerrandmeer.

Stichting De Rechte Tafel [DRT]

Secretariaat: H. Andriessenlaan 37, 2132 KG Hoofddorp

KvK Amsterdam nr. 51939932. Met beschikking ANBI. Dossiernummer 78686

STICHTING DE RECHTE TAFEL [DRT]

== blz. 3 ==

Uit het beschrevene maakt U op dat de DRT door het propageren van het NU noodzakelijk aanleggen van de Markerwaard, ten minste een viertal doelstellingen voor het welzijn en belang van Nederland kan helpen realiseren:

1. Ontstane woningbouw-achterstand oplossen.
2. Toekomstige gewenste voedselproductie voor de bevolking bevorderen en garanderen.
3. De CO2 ontwikkeling beperken door opslagmogelijkheid te bieden en zodoende mede de klimaataanpassingen in goede banen leiden.
4. **De Nederlandse kwaliteit van inpolderingsmogelijkheden te benutten om grote maatschappelijke kwesties op te lossen.**

Onzes inziens past het beschrevene in elke doelstelling van politieke groeperingen in de Staten-Generaal en van daaruit dus in het praktisch te functioneren kabinet voor het oplossen van de beschreven maatschappelijke vraagstukken voor het heden en de toekomst van onze bevolking.

De DRT beveelt U als mogelijke samenstelster van de toekomstige hoofdlijnen van beleid aan, het beschrevene in uw planning te betrekken.

Namens de Stichting De Rechte Tafel [DRT],
Th. Hoeke, voorzitter.

Dr. P.J. van der Jagt, secretaris.

Stichting De Rechte Tafel [DRT]

Secretariaat: H. Andriessenlaan 37, 2132 KG Hoofddorp.

KvK Amsterdam nr. 51939932. Met beschikking ANBI. Dossiernummer 78686.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Stichting De Rechte Tafel

Kenmerk: 202500532

Den Haag, 3 december 2025

Geachte [REDACTED]

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend, [REDACTED]

Sybrand ⁴Burna
Informatieur [REDACTED]

Aan de informateur
De heer mr. S. van Haersma Buma
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

202500533

Betreft: suggestie voor arbeidsmarkt

Delft, 26 november 2025

Geachte heer van Haersma Buma,
Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven, waaronder woningbouw, de energietransitie en veiligheid. Deze kunnen uitsluitend worden gerealiseerd wanneer voldoende mensen beschikbaar zijn om het werk daadwerkelijk uit te voeren. In een periode van aanhoudende krapte kan een arbeidsmarkt die te star of te rigide is een rem zetten op deze noodzakelijke ontwikkelingen. Heldere, uitvoerbare en toekomstbestendige regelgeving voor de flexibele arbeidsmarkt is daarom van groot belang.

Namens de Bovib willen wij u in dit licht een overweging voorleggen met betrekking tot de Wet VBAR (wet verduidelijking beoordeling arbeidsrelaties en rechtsvermoeden). Het lijkt ons wenselijk om deze wet op te splitsen in een VBA-gedeelte (verduidelijking arbeidsrelaties) en een R-gedeelte (rechtsvermoeden). Dat maakt mogelijk om het rechtsvermoeden gedeelte snel aan de Kamers voor te leggen en in te voeren.

Daarnaast stellen wij voor om het VBA-gedeelte samen te voegen met de initiatiefwet voor zelfstandigen. Door beide te combineren kan een meer coherent en effectief wettelijk kader voor zelfstandig ondernemerschap worden gecreëerd, wat zowel voor de wetgever als voor betrokken ondernemers duidelijkheid en praktische uitvoerbaarheid bevordert.

Wij vertrouwen erop dat u deze suggestie zult meenemen in uw verdere verkenningen en staan uiteraard open voor nadere toelichting indien gewenst.

Met vriendelijke groet,

Bart Smals

directeur Bovib
Branche Organisatie voor Intermediairs en Brokers
www.bovib.nl

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Branche Organisatie voor Intermediairs en Brokers

Kenmerk: 202500534

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

Geachte Formateur, Geachte heer Buma,

In de huidige fase van de formatie staan het CDA en D66 voor een duidelijke opgave: invulling geven aan een ambitieuze en positieve toekomstagenda voor Nederland. Een opgave waar wij als vermogensbeheersector graag over mee willen denken.

Dutch Fund and Asset Management Association (DUFAS) is de Nederlandse branchevereniging voor vermogensbeheerders. Met bijna 60 leden vertegenwoordigen wij diverse vermogensbeheerders, met een gezamenlijk beheerd vermogen van € 3.200 miljard. Vermogensbeheerders beleggen het geld van hun klanten, zoals particulieren, bedrijven of pensioenfondsen. Ze maken daarbij keuzes over waar en hoe te beleggen op basis van het risicoprofiel, de beleggingscase, wensen van de klant en wettelijke kaders.

Met de juiste keuzes kunnen vermogensbeheerders bijdragen aan een financieel zekere toekomst voor een groot deel van de Nederlandse huishoudens en meer investeringsvermogen voor de Nederlandse economie.

DUFAS is verheugd dat vele Kamerfracties ook erkennen dat bovengenoemde agenda in moet zetten op het creëren van ruimte voor economische groei en verbetering van het investerings- en vestigingsklimaat, zoals te lezen is in het verslag van verkenners Koolmees.

DUFAS deelt de noodzaak om werk te maken van grote maatschappelijke transitie op het gebied van onder andere duurzaamheid, wonen, stikstof en veiligheid. De oplossingen voor deze uitdagingen zijn complex. Om oplossingen mogelijk te maken is kapitaal nodig voor investeringen. De private sector kan hierbij een rol spelen. Hiervoor doet DUFAS vier aanbevelingen:

Vereenvoudig regelgeving. Allereerst moet er werk worden gemaakt van het vereenvoudigen van regelgeving. Gelijktijdig moeten we op Europees vlak streven naar een gelijk speelveld, zonder nationale koppen op Europese wet- en regelgeving. Hier kan aansluiting gevonden worden bij de simplificatie-agenda van de Europese Unie en door werk maken van één Europese kapitaalmarktunie.

Rol van toezichthouders. De toezichthouders (AFM, DNB) spelen een belangrijke rol voor het vestigingsklimaat. Laat er geen misverstand over bestaan: goed toezicht is belangrijk en vergroot het vertrouwen in de financiële sector. Echter, de huidige dynamiek van vele uitvragen en toegenomen kosten zetten ons vestigingsklimaat onder druk en zet Nederland dus op achterstand.

Versterk publiek-private financiering. Maak het voor de private sector aantrekkelijk om te investeren in woningbouw, verduurzaming en veiligheid. Doe dit onder andere door financieringstafels in versterkte vorm te laten doorgaan, een alternatief voor de regeling groenprojecten in te stellen, een fiscaal aantrekkelijk regime voor investeringen in woningbouw op te zetten en met passende investeringsvehikels institutioneel kapitaal aan te trekken.

Verbeter koopkracht huishoudens. Bijna de helft van de Nederlanders heeft voldoende buffer om te beleggen maar doet dit niet. De waarde van hun gespaarde geld neemt af door inflatie en lage rente. Door beleggen te stimuleren kunnen we de koopkracht van een deel van de Nederlandse huishoudens verbeteren en meer investeringskapitaal voor de economie aantrekken. Financiële educatie speelt hierbij een cruciale rol. Door jongeren vroeg kennis te laten maken met sparen, pensioenen, beleggen, etc. vergroten we financiële weerbaarheid en kennis. De introductie van een fiscaal aantrekkelijke beleggingsrekening naar Zweeds model, zoals aanbevolen door de Europese Commissie, maakt beleggen toegankelijker voor burgers, stimuleert structurele vermogensopbouw en creëert een gezondere investeringsmentaliteit.

Wij hopen dat D66 en CDA snel een eerste aanzet zullen doen voor een toekomstgerichte beleidsagenda. U kunt op onze sector rekenen om samen met een nieuw kabinet aan de slag te gaan.

Uiteraard zijn wij altijd bereid tot het aanleveren van nadere informatie. In deze fase van de formatie hebben wij getracht u zo beknopt mogelijk te informeren.

Met vriendelijke groet,

Jeroen van Wijngaarden

Directeur DUFAS

Dutch Fund and Asset Management Association

Samen investeren in morgen

Miljoenen Nederlanders hebben ermee te maken, alleen zijn ze zich er niet altijd van bewust: vermogensbeheer. Het beheer van vermogen is cruciaal voor de gezonde financiële toekomst van veel Nederlanders. Vermogensbeheerders spelen bijvoorbeeld een belangrijke rol bij het beleggen voor een pensioen van al die Nederlanders. Ze leveren een bijdrage aan een sterke Nederlandse economie én samenleving, en ze werken samen voor een duurzame en leefbare wereld. Zo kleuren de vermogensbeheerders van DUFAS de toekomst van Nederland in.

Een gezonde financiële toekomst voor zoveel mogelijk Nederlanders

Vermogensbeheerders dragen bij aan een gezonde en stabiele financiële toekomst voor veel Nederlanders. Dat doen ze met transparante (product)oplossingen voor beleggen en vermogensopbouw.

1,9 miljoen

Nederlandse huishoudens beleggen zelf op basis van gedegen kennis bij vermogensbeheerders. Dit is ongeveer een kwart van alle huishoudens.

Bron: AFM.nl

11,5 miljoen

Nederlanders hebben een pensioen via een Nederlandse vermogensbeheerder. Gemiddeld hebben ze hun belegging 2 tot 3 keer terugverdiend binnen het pensioen.

Bron: pensioenfondsen.nl

5,2 procent

na inflatie is het gemiddeld historisch rendement van aandelen, wat bijdraagt aan behoud van koopkracht.

Bron: pensioenfondsen.nl

- Met eenvoudige beleggingsproducten en educatieprogramma's vergroten vermogensbeheerders de financiële geletterdheid en zelfredzaamheid van burgers.
- Vermogensbeheerders maken beleggen voor particulieren makkelijker met behulp van toegankelijke beleggingsapps. Mensen kunnen hierdoor met relatief kleine bedragen een portefeuille opbouwen, wat hen helpt vermogen op te bouwen voor de toekomst.
- De vermogensbeheersector zet zich in voor initiatieven om middelbare scholieren te voorzien van betrouwbare financiële educatie over beleggen. Dit bevordert financiële geletterdheid onder jongeren.

Versterking van de economie en samenleving

Vermogensbeheerders dragen met hun diepgaande financiële kennis, innovatieve producten en wereldwijde netwerk positief bij aan de economie en daarmee ook aan de samenleving.

- Vermogensbeheerders investeren in betaalbare huurwoningen middels woningbouwprojecten.
- Vermogensbeheerders dragen als het gaat om de noodzakelijke transitie bij met zowel investeringsonderzoek, -selectie als -realisatie.
- Vermogensbeheerders gebruiken AI om grote hoeveelheden data te analyseren en trends sneller te herkennen dan met traditionele methoden. Daarnaast helpt AI bij het automatisch aanpassen aan veranderende marktomstandigheden en klantvoorkeuren.

€1841 miljard

Beheerd vermogen in Nederland voor 175 pensioenfondsen, 8 miljoen huishoudens en 3,5 miljoen pensioengerechtigden.

Bron: pensioenfondsen.nl

Investeringen

Vermogensbeheerders dragen bij aan de financiering van vastgoed, transitie en infrastructuur.

Innovatie

Vermogensbeheerders maken gebruik van de nieuwste technologieën, kennis en inzichten.

Verduurzaming voor een leefbare wereld

Vermogensbeheerders dragen bij aan een versnelling van de duurzame transitie(s). Dat doen ze door middel van investeringsselectie, actief aandeelhouderschap en het ontwikkelen van innovatieve beleggingsoplossingen.

900 fondsen

voldoen aan ESG-criteria in lijn met Verdrag van Parijs (art. 9 SFDR), met een totaal van bijna 300 miljard aan investeringen.

Bron: pensioenfondsen.nl

Nederlandse vermogensbeheerders dragen bij aan een betere wereld door te stemmen tijdens aandeelhoudersvergaderingen.

- De infrastructuur die noodzakelijk is om de transitie naar elektrisch rijden te maken, wordt op meerdere niveaus mogelijk gemaakt door vermogensbeheerders, onder meer door investeringen in de exploitanten van snellaadstations. Aanvullend wordt er door vermogensbeheerders geïnvesteerd in klimaatinfrastructuur. Denk daarbij aan projecten als windmolenparken, zonnepanelen en batterijen.
- Vermogensbeheerders dragen met hun investeringen bij aan de ontwikkeling en schaalvergroting van technologieën die bijdragen aan nationale en Europese stabiliteit en veiligheid, zoals bijvoorbeeld innovatieve communicatienetwerken.

Kortom...

Vermogensbeheerders beheren beleggingsportefeuilles voor particulieren, bedrijven en pensioenfondsen. Ook bieden zij beleggingsfondsen aan. Het grootste deel van het totaal belegd vermogen van Nederlandse vermogensbeheerders (circa € 2.751 miljard eind 2024) wordt beheerd door partijen die zijn aangesloten bij DUFAS.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Dutch Fund and Asset Management Association

Kenmerk: 202500536

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

202500537

De Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Bureau woordvoering Kabinetsformatie
De informateur, de heer Van Haersma Buma
Postbus 20018
De Tweede Kamer

Datum: 27 november 2025

Onderwerp: Benoeming tot informateur

Geachte heer Van Haersma Buma,

Van harte feliciteren wij u namens de Universiteit van het Noorden (UvhN) met uw benoeming tot informateur.

Graag brengen wij in deze fase van de formatie het belang van sterk onderwijs en krachtig onderzoek onder uw aandacht. Een veerkrachtige regio is onlosmakelijk verbonden met een sterk Nederland. Goed toegeruste studenten, vernieuwingskracht in het mkb en onderzoek dat oplossingen biedt voor maatschappelijke uitdagingen: het begint allemaal bij een solide kennisbasis.

Bijgevoegd treft u onze inzet aan, waarin wij kort uiteenzetten hoe de kennis- en onderwijsketen in Noord-Nederland wil bijdragen aan zowel regionale ontwikkeling als het nationale toekomstperspectief.

Wij denken graag met u mee over een positieve en ambitieuze agenda voor de komende jaren.

Met vriendelijke groet,

Namens de stuurgroep Universiteit van het Noorden,

D.J. Pouwels

Voorzitter stuurgroep Universiteit van het Noorden

Voorzitter College van Bestuur van de Hanze

Bijlage: lobbyboodschap Universiteit van het Noorden

Lobbyboodschap 1: Structurele bekostiging voor onderwijs in krimpregio's

In het kader van *Elke Regio Telt* en het *Nationaal Programma Vitale Regio's* is het van nationaal belang dat ook krimpregio's beschikken over een sterke, toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur. De huidige bekostiging, die vooral afhangt van studentenaantallen, doet onvoldoende recht aan de maatschappelijke betekenis van onderwijsinstellingen in dunbevolkte gebieden. Juist daar zijn mbo-, hbo- en wo-instellingen cruciaal voor vakmanschap, innovatie, brede welvaart en de binding van jong talent aan de regio. Om deze publieke functie duurzaam te kunnen vervullen, is een andere bekostigingssystematiek nodig: één die niet alleen volume, maar ook regionale functie en maatschappelijke waarde beloont. Structurele aanvullende bekostiging voor krimpregio's maakt het mogelijk om onderwijs, samenwerking en innovatiekracht op peil te houden zodat onderwijs dichtbij, bereikbaar en toekomstgericht blijft in alle delen van Nederland.

Oneliner: "In het kader van het Nationaal Programma Vitale Regio's stellen we structurele aanvullende bekostiging voor onderwijs en onderzoek in regio's met demografische krimp of economische transitie(s) ter beschikking."

Lobbyboodschap 2: Een regionale investeringslogica – versterk de economische motor van Noord-Nederland

De grote transitie van deze tijd vraagt om regionale slagkracht en maatwerk. Voor een toekomstbestendige economie is het cruciaal dat elke regio beschikt over een eigen investeringslogica die kennis, innovatie en ondernemerschap verbindt aan de lokale en regionale opgaven. Noord-Nederland kent een kwetsbare economische structuur, met relatief veel klein mkb en een sterke afhankelijkheid van enkele grote werkgevers. Juist daarom is hier extra inzet nodig om de regionale economie weerbaarder en toekomstbestendig te maken. Dat gebeurt al: onderwijsinstellingen, overheden en ondernemers werken samen aan oplossingen voor digitalisering en AI, watertechnologie, energie, circulariteit, zorg en defensie. Deze publiek-private samenwerkingen versterken het maatschappelijk verdienvermogen en dragen direct bij aan brede welvaart, innovatie en bestaanszekerheid. Wat nu nodig is, is structurele erkenning van deze regionale kracht. Dat vraagt om een investeringslogica die langjarig en consistent aansluit bij de noordelijke agenda's, minder sectoraal gestuurd wordt door vakdepartementen en ruimte biedt voor samenhangende, meerjarige partnerschappen.

Oneliner: "Veranker een regionale investeringslogica die de kracht én kwetsbaarheid van Noord-Nederland erkent - met focus op AI, water, energie, circulariteit, zorg en defensie - om het mkb te versterken en brede welvaart duurzaam te verankeren."

Lobbyboodschap 3: Sterke regio's vragen om een sterke kennisinfrastructuur

In Noord-Nederland, Twente-Achterhoek, Limburg, Zeeland en andere regio's groeit een vernieuwende samenwerking tussen mbo, hbo en wo. Deze waaier-samenwerkingen verbinden onderwijs, onderzoek en innovatie met de kracht en opgaven van de regio. Ze leiden mensen op voor vitale beroepen, versterken de innovatiekracht en dragen bij aan brede welvaart. Wat hier ontstaat werkt, maar om dit duurzaam te laten groeien, in elke regio, is experimenteerruimte nodig, structurele financiering en een bekostiging die samenwerking over niveaus mogelijk maakt en waardeert. De kennisinstellingen zijn klaar om op te schalen; nu is het moment voor het Rijk om deze beweging stevig te ondersteunen.

Oneliner: "Investeer in waaier-samenwerkingen tussen mbo, hbo en wo in elke krimp- en grensregio, met experimenteerruimte, structurele financiering en een bekostiging die samenwerking mogelijk maakt én waardeert, en versterk zo het fundament van brede welvaart en innovatie in elke regio."

Lobbyboodschap 4: Leven Lang Ontwikkelen

De arbeidsmarkt verandert razendsnel. Nieuwe technologieën, vergrijzing en tekorten in zorg, techniek en onderwijs vragen om mensen die zich voortdurend blijven ontwikkelen. Leven Lang Ontwikkelen (LLO) is geen keuze meer, maar een noodzaak voor een wendbare arbeidsmarkt en een veerkrachtige samenleving. Mbo-, hbo- en wo-instellingen zijn bij uitstek in staat dit te organiseren: zij kennen de regio, het bedrijfsleven en de leerbehoeften van volwassenen. Door samen

te werken met werkgevers en overheden creëren zij een doorlopende leercultuur - van eerste opleiding tot bij- en omscholing gedurende de hele loopbaan. Investeren in LLO betekent investeren in menselijk kapitaal, innovatie en bestaanszekerheid. Daarom verdient LLO een duidelijke wettelijke verankering. Het nieuwe kabinet kan dit realiseren door *Leven Lang Ontwikkelen als wettelijke taak op te nemen* voor mbo-, hbo- en wo-instellingen, structurele financiering te koppelen aan regionale leerhubs waar onderwijs en bedrijfsleven samenwerken, en microcertificaten en leerrechten wettelijk te erkennen als volwaardig onderdeel van het stelsel. Met die wettelijke verankering kan tevens de huidige publiek-private onzekerheid rond LLO-activiteiten worden weggenomen. Als LLO een kerntaak van onderwijsinstellingen wordt, hoort daar ook de ruimte bij om publiek gefinancierde middelen in te zetten voor activiteiten die aantoonbaar bijdragen aan duurzame inzetbaarheid en regionale ontwikkeling. Zo krijgt iedereen in Nederland toegang tot blijvende ontwikkeling — dichtbij, betaalbaar en van hoge kwaliteit.

Oneliner: *"Leven Lang Ontwikkelen wordt een wettelijke taak van mbo-, hbo- en wo-instellingen - voor iedereen, in elke regio."*

Lobbyboodschap 5: Wet Internationalisering in Balans

De Wet internationalisering in balans (WIB) mag niet leiden tot verarming van het Nederlandse kennis- en innovatie-ecosysteem. Voor regio's als Noord-Nederland zijn internationale studenten cruciaal om de regionale economie te versterken en het behoud van onze kennisinfrastructuur te waarborgen - zoals reeds in het amendement-Bontenbal is onderkend. Een te strakke landelijke normering of beperking van Engelstalige opleidingen in de regio zou bovendien het voortbestaan van opleidingen met strategisch-economische betekenis kunnen ondermijnen, zoals techniek, zorg, energie en ICT. Wij pleiten er daarom voor om in de uitvoering van de wet structureel oog te houden voor grens- en krimpregio's, met een eerlijke verdeling van de lasten tussen hbo en wo. Deze regionale differentiatie kan worden verankerd in samenhang met een bestuursakkoord over woningbouw en huisvestingsbeschikbaarheid voor internationale studenten. Op die manier ontstaat een evenwichtige aanpak: waar regio's de opvang en integratie van internationals goed organiseren, moet ook ruimte blijven om hen gericht aan te trekken en te behouden.

Oneliner: *"Bij de uitvoering van de Wet internationalisering in balans zorgen we voor regionale differentiatie, gekoppeld aan afspraken over woningbeschikbaarheid en huisvesting van internationale studenten, zodat instellingen in regio's met arbeidsmarktkrachte en innovatieopgaven internationale studenten gericht kunnen blijven aantrekken en behouden."*

Lobbyboodschap 6: Beleidsregel Publiek-Privaat

De strikte interpretatie door OCW van de *Beleidsregel Investeren met publieke middelen in private activiteiten (mbo en hoger onderwijs)* heeft ertoe geleid dat onderwijsinstellingen nauwelijks nog ruimte hebben om essentiële taken te bekostigen, zoals sport- en cultuurvoorzieningen, Leven Lang Ontwikkelen en valorisatie. Deze voorzieningen zijn onmisbaar voor studentenwelzijn, campusleefbaarheid en de verbinding tussen onderwijs, stad en regio. De voormalig minister van OCW heeft vanwege de ontstane onrust aangegeven de huidige situatie voorlopig te gedogen, maar er is geen zekerheid over de toekomst. Onderwijsinstellingen moeten langjarig kunnen investeren om deze belangrijke activiteiten te borgen. Wij vragen daarom politieke partijen om het belang van deze investeringen expliciet te benoemen in het coalitieakkoord, zodat instellingen blijvend kunnen bijdragen aan vitale en aantrekkelijke leeromgevingen in alle regio's.

Oneliner: *"Wij zorgen voor ruimte binnen de Beleidsregel Investeren met Publieke Middelen in Private Activiteiten om te kunnen investeren in sport- en culturele voorzieningen met aantoonbare publieke meerwaarde voor studentenwelzijn, campusleefbaarheid en regionale vitaliteit."*

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Universiteit van het Noorden

Kenmerk: 202500538

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

202500543

Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onze referentie
2025-290836880-35606

Den Haag
25 november 2025

Betreft
Informatie voor de formatie

Geachte heer Buma,

Beste Sybren,

Het komende kabinet wacht belangrijke keuzes. Bij diverse maatschappelijke thema's zijn verzekeraars nauw betrokken. Zoals de arbeidsmarkt en verduurzaming. Verzekeraars dragen vanuit hun expertise en rol in de uitvoering bij aan de beleidsontwikkeling over deze thema's. In bijgevoegde vier 'fiches' vindt u per thema informatie en onze adviezen:

- Sociale zekerheid/arbeidsongeschiktheid
- Pensioenen
- Investeren in de toekomst
- Omgaan met extreem weer

Uiteraard zijn we bereid om schriftelijk nadere informatie te verstrekken, dan wel een en ander desgewenst mondeling toe te lichten.

We wensen u veel succes met uw complexe en belangrijke taak.

Met vriendelijke groet,

Richard Weurding

SZW Ziekte en arbeidsongeschiktheid

- Meer focus op preventie • Activeren • Verbeteren uitvoeringsprocessen •
- Invoering WBAZ • Geen collectivering 2e jaar loondoorbetaling •

Fiche: voorstellen van verzekeraars voor 2025-2030

Steeds meer werkenden worden ziek of raken arbeidsongeschikt, met grote maatschappelijke gevolgen. Verzekeraars zien vanuit de praktijk vier pijlers voor een toekomstbestendige verbetering van de sociale zekerheid:

1. Voorkomen van uitval door meer focus op preventie.
2. Activeren: Stimuleren van werkhervatting.
3. Verbeteren van uitvoeringsprocessen, binnen het huidige wettelijke kader
4. Invoering WBAZ (Wet Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen)

Collectivisering van het tweede loondoorbetalingsjaar is buitengewoon onverstandig. Het zorgt voor verdere stijging van (de kosten van) het ziekteverzuim door afwenteling van lasten op het collectief en door het ontbreken van een incentive bij re-integratie. Bovendien verzwakt het de uitvoeringsproblemen waar het UWV nu al mee kampt, en lost het voor werkgevers niets op omdat ze twee jaar verantwoordelijk blijven voor de re-integratie van zieke werknemers en dus geen vervangers kunnen aannemen. Verlichting van werkgeversverantwoordelijkheden kan beter geadresseerd worden in het aangekondigde integrale SER-advies.

Toelichting

Preventie is de enige echte oplossing.

En inmiddels keiharde noodzaak!

- Ziek zijn kost helaas veel geld. Dat zal in elk stelsel zo zijn. Door gedeelde arbeid, gedeelde belastingen, en kosten van uitkering en keuringen. Het primaire doel is om al die verschillende kosten zo laag mogelijk te houden door te voorkomen dat mensen ziek worden, en zo snel mogelijk herstellen. Dat betekent preventie en een effectief re-integratie stelsel. Het is goed om er voor te waken dat een discussie over de verdeling van de kosten en (administratieve) lasten, leidt tot een minder effectief stelsel. En dus uiteindelijk tot minder goede preventie of re-integratie en zo meer ziekte (en kosten) als geheel.
- Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid lopen momenteel sterk op. Nederland dreigt weer ziek te worden. Vooral onder jongere mensen zien we een sterke toename van psychische klachten. Op deze toeloop is een collectiever stelsel minder goed bestand dan het huidige. Het is beter het huidige stelsel nog meer activerend te maken (zie onder)
- Bovenal zal er een sterk nationaal plan moeten komen ter preventie van

(psychische) ziekte. De huidige ontwikkeling van ziekte is niet alleen financieel, maar ook maatschappelijk onhoudbaar. Preventie en re-integratie zijn investeringen in welzijn en de toekomstige verdien capaciteit van Nederland.

Activerend stelsel

Het is cruciaal dat het arbeidsongeschiktheidsstelsel maximaal bijdraagt aan arbeidsparticipatie en dus activerend werkt.

- Stelselwijzigingen die vooral zijn ingegeven door het verminderen van de uitvoeringsproblemen (van het UWV), zoals het afschaffen van de IVA en de vervolgutkering, verzwakken juist de activerende werking van het stelsel. Ze leiden tot minder arbeidsparticipatie en (dus) hogere lasten voor werkgevers en de overheid.
- De oplossing ligt niet in stelselwijzigingen (zeker niet die de activerende werking verstoren) maar in het eenvoudiger en effectiever organiseren van werkprocessen.
- Ten eerste kan er actiever ingezet worden op het voorkomen van WGA-instroom in de eerste twee ziektejaren. Met name door

SZW Ziekte en arbeidsongeschiktheid

belemmeringen voor re-integratie in het zogenaamde 'tweede spoor' weg te nemen. Denk bijvoorbeeld aan:

- Financiële zekerheid voor nieuwe werkgevers bij hernieuwde uitval (no risk polis en bonusregeking).
 - Herleving van uitkering voor zieke werknemers.
 - Meer mogelijkheden voor detachering bij een nieuwe werkgever, zodat werkgever en werknemer kunnen ervaren of het bevalt.
 - Duidelijkere keuze tussen eerste en tweede spoor.
 - Meer aandacht voor eigen regie van werknemers (ERIRE).
 - Ben transparant over financiële gevolgen als de kans reëel is dat iemand <35% wordt beoordeeld.
 - Meer aandacht voor acceptatie en rouwverwerking bij verlies van dienstbetrekking en overstap naar een andere werkgever.
 - Herzien van de transitievergoeding, zodat deze activerender werkt.
- Ten tweede is het belangrijk dat bedrijfsartsen en verzekeringsartsen nauwer samenwerken en gebruikmaken van bestaande medische dossiers, die al in de eerste twee ziektejaren zijn opgebouwd. Daartoe moet de wijze waarop het beoordelingsproces is georganiseerd, worden herzien. Waar werknemer, werkgever en bedrijfsarts, mede op basis van informatie van huisarts en/of behandelend arts, het eens zijn over de mate van belastbaarheid, kan een goed voorbereid dossier vereenvoudigd worden beoordeeld. Hierdoor wordt bereikt dat verzekeringsartsen bij het UWV meer tijd krijgen om hun expertise gericht in te zetten op de complexere zaken zoals het beoordelen van duurzaamheid. Bovendien voorkomt het dat klanten onnodig vaak dezelfde informatie moeten verstrekken aan verschillende artsen.
 - Tenslotte dient het aantal herbeoordelingsaanvragen te worden beperkt. Dit kan door (wettelijke) eisen te stellen aan het aanvragen van herbeoordelingen. Zo zou er alleen een herbeoordeling aangevraagd mogen

worden als er sprake is van een gewijzigde (medische) situatie. Het eerder gesloten convenant tussen verzekeraars en het UWV kan hierbij als inspiratie dienen. Zo voorkomen we onnodige procedures en houden we de aandacht waar die hoort, bij herstel, re-integratie en meedoen. Naar verwachting kunnen deze aanpassingen sneller gerealiseerd worden en is dit effectiever dan aanpassing van het stelsel.

Is het stelsel zelf, of de uitvoering het probleem?

- De stelling dat 'het arbeidsongeschiktheidsstelsel complex is' verdient stevige nuancering. De complexiteit zit hem vooral in de manier waarop het UWV een arbeidsongeschiktheidspercentage bepaalt in het stelsel (via o.a. WIA-dagloon, maatmanloon, Claim Beoordelings- en Borgingssysteem) niet het stelsel zelf.
- Dat het stelsel onderscheid maakt tussen mensen met re-integratieperspectief en mensen zonder re-integratieperspectief, is voor iedereen logisch.
- Het afschaffen van de IVA leidt ertoe dat het niet meer duidelijk is welke arbeidsongeschikte werknemer nog re-integratieperspectief heeft en wie niet. Dit verstoort de focus van re-integratie-inspanningen. Werknemers in de IVA zijn door een verzekeringsarts duurzaam arbeidsongeschikt verklaard; voor hen is re-integratie in de praktijk niet haalbaar. Het is niet zinvol om werkgevers (en werknemers) te prikkelen tot re-integratie inspanningen als er geen kans is op terugkeer naar werk. Dat leidt tot verspilling van middelen, en onzekerheid bij duurzaam arbeidsongeschikten.
- Het afschaffen van de IVA staat daarnaast haaks op de ambitie om 'hardheden' uit het stelsel aan te pakken. Door mensen die geen perspectief hebben op herstel van arbeidsvermogen zekerheid te onthouden, wordt feitelijk een nieuwe hardheid gecreëerd.

Loondoorbetaling voor zieke werknemers

In een recente doorrekening door het CPB van de partijprogramma's komt naar voren dat inkorten van twee naar één jaar voor kleine werkgevers (maximaal 25 werknemers) tot een

SZW Ziekte en arbeidsongeschiktheid

intensivering van €0,4 miljard leidt en inkorten van twee naar anderhalf jaar voor alle werkgevers leidt tot een intensivering van €0,9 miljard (een jaar kost mogelijk €1,8 miljard).

- Het huidige systeem van twee jaar loondoorbetaling combineert de maatschappelijk gewenste mate van inkomensbescherming met prikkels gericht op preventie en re-integratie. Desalniettemin wordt het tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte periodiek ter discussie gesteld, vooral met het oog op kleine werkgevers.
- Werkgevers kunnen echter op andere manieren ontlast worden zonder dat het systeem van herstel & re-integratie wordt verstoord. Inkorting van de loondoorbetalingsperiode leidt tot aanzienlijke maatschappelijke kosten (hogere instroom in de WIA, vermindering re-integratiemogelijkheden, hogere kosten voor werkgevers en toenemende arbeidsmarktkrapte), en die vinden ook hun weg terug naar de werkgever. Een betere route is meer regie en verantwoordelijkheid bij de werknemer, versterking van het tweede spoor en verdere uitrol van de verzuimontzorgverzekering. Daarnaast zal een eerdere overgang van zieke werknemers naar het UWV zorgen voor een substantiële verergering van de uitvoeringsproblemen waar deze organisatie al enige tijd mee kampt.
- Daarnaast heeft het CPB berekend dat door verkorting van de loondoorbetalingsperiode de WIA instroom stijgt, zodat het WIA-volume toeneemt. Het aantal personen dat structureel beschikbaar is voor de arbeidsmarkt neemt hierdoor af, waardoor er een verlies van werkgelegenheid optreedt van ongeveer 0,3%. Zeker in de huidige krappe arbeidsmarkt is dit zeer onwenselijk.
- Om mogelijke knelpunten, en vooral rompslomp, van (met name) kleine werkgevers weg te nemen gedurende deze twee jaren, is de MKB-verzuim-

ontzorg-verzekering ontwikkeld. Deze verzekering ondersteunt werkgevers bij ziekte van een werknemer. Sinds de introductie worden er elk jaar meer MKB-verzuimontzorgverzekeringen afgesloten. Per 1 januari 2024 hebben bijna 30.000 werkgevers zo'n verzekering afgesloten. Daarnaast zijn er ongeveer 70.000 werkgevers die een andersoortige verzuimverzekering hebben met uitgebreide verzuimbegeleiding.

- Het is cruciaal om in de gaten te houden dat niet het verleggen van kosten, maar reduceren van kosten (voor ziekte en re-integratie) kern is in het stelsel om het betaalbaar te houden voor iedereen. Daarvoor is de betrokkenheid van de werkgever onmisbaar.

Ziekte en arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen (WBAZ)

- Als invoering van een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen wenselijk wordt gevonden, kies dan voor de wet Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen (WBAZ).
- De regeling borgt aan de ene kant de gewenste solidariteit. En biedt zelfstandigen aan de andere kant ook de keuze om – via de opt-out – een passende verzekering af te sluiten in de private markt. De opt-out regeling geeft verzekeraars daarnaast meer mogelijkheden om te investeren in preventie en re-integratie, wat belangrijk is voor de inzetbaarheid van ondernemers en het voorkomen van uitval.
- De wet ligt momenteel bij de Raad van State en geniet breed draagvlak onder werknemers, werkgevers, zelfstandigenorganisaties en verzekeraars.
- Het UWV en de Belastingdienst hebben laten weten dat de wet vanaf 2030 technisch uitvoerbaar is. Elke andere vorm van een verplichte verzekering voor zelfstandigen zal leiden tot afbrokkelend draagvlak of een invoeringsmoment nog verder in de toekomst.

Meer informatie:

Marcelo Mooren

m.mooren@verzekeraars.nl

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Pensioen

- Fiscaal kader • Stabiel en betrouwbaar stelsel • Stabiele IB grondslag •

Fiche: voorstellen van verzekeraars voor 2025-2030

- Fiscaliteit: Beperken van de fiscale ruimte voor pensioenopbouw leidt tot een gevaarlijke versmalling van IB-grondslag in de toekomst en dus lagere belastinginkomsten. Daarnaast is een stabiel stelsel, met dito stabiele fiscale kaders cruciaal voor het structurele vertrouwen in een pensioenstelsel. Aanpassing kan bovendien het draagvlak voor de transitie naar het nieuwe stelsel, plus daaropvolgende acceptatie, onnodig uithollen. Vanuit het belang van de pensioendeelnemers is het uiteraard ook onwenselijk. Wat ook weer effecten zal hebben.
- Ter bestrijding van pensioentekorten, adviseren wij inzicht door de Belastingdienst in de beschikbare jaarruimte voor eigen pensioenopbouw van individuen. Zeker zolang er geen (variant van een) algemene pensioenplicht is.

Toelichting

Geen versobering van het wettelijke fiscale kader

Vertrouwen in de transitie en het nieuwe stelsel

In het pensioenakkoord is een aantal randvoorwaarden opgenomen. Eén van de randvoorwaarden is dat er tijdens de transitie naar de Wtp geen versobering van het fiscale kader mag zijn. Lagere pensioenopbouw kan het vertrouwen ondermijnen in het nieuwe stelsel. Deelnemers kunnen beide zaken niet los van elkaar zien, ook als dit binnen enkele jaren na de transitie wordt doorgevoerd.

Toereikend pensioen en een stabiel en (dus) betrouwbaar stelsel

Vanuit het belang van de deelnemers is het belangrijk dat sowieso vastgehouden wordt aan een stabiel financieel kader, waaronder de zogenaamde aftoppingsgrens (de grens tot waar pensioenopbouw fiscaal wordt gestimuleerd). Arbitraire ingrepen in hoeveel pensioen mensen fiscaal gefaciliteerd kunnen opbouwen kan het draagvlak voor een pensioenstelsel snel en ernstig ondermijnen (en dat vertrouwen is juist zo cruciaal gebleken de laatste jaren in de moeilijke politieke discussies). Ook wanneer het mensen (nog) niet direct raakt. Dat een versobering nu bij een andere groep plaatsvindt (boven een bepaald inkomen), geeft de onzekerheid dat in de toekomst dat ook voor hen kan gelden. Het pensioenstelsel is naar aard en karakter typisch een domein

om met langjarige stabiele regels te werken. Daarin ingrijpen aan de hand van, telkens fluctuerende, begrotingsbehoefte is daar tegengesteld aan. Aan de vormgeving en hoogte van het fiscale kader hoort een daadwerkelijk totaalbeeld ten grondslag te liggen over opbouw van pensioenen. (In veel programma's wordt daar niet over gesproken, maar komt het enkel terug in de CPB doorrekeningen als geld-ophaal maatregel. Dat is daar in strijd mee).

Ook in het recente IBO zijn zwaarwegende redenen genoemd om niet over te gaan tot verlaging van het grensbedrag, zoals het risico op ontoereikende vervangingsratio's in de toekomst. Een en ander sluit aan bij de hier genoemde punten.

Versmalling toekomstige IB grondslag!

Het besef is van belang dat dit beslist geen maatregel is waarmee geld wordt bezuinigd, maar enkel een verplaatsing in de tijd. Het beperken van de fiscale kaders leidt niet tot een structurele toename van de belastinginkomsten, maar slechts tot het naar voren halen daarvan. Tegenover de verbreding van de grondslag op deze korte termijn staat een versmalling op de langere termijn, hetgeen dus leidt tot lagere belastinginkomsten in de toekomst. Zeker in een vergrijzende economie, met relatief minder werkenden (en dus al minder belastinginkomsten) in de toekomst is dat onwenselijk. De huidige omkeerregel werkt

Pensioen

tot op zekere hoogte als een macro-economische stabilisator. De begrotingsimpact zou dus langer moeten worden weergegeven, in ieder geval voor peiljaar 2060. Uit de Fichebundel IBO Pensioenopbouw (2024) blijkt dat verlaging van de aftoppingsgrens leidt tot structurele lagere belastinginkomsten in de toekomst.

Minder pensioenvermogen voor investeringen

Minder pensioengelden betekent ook minder vermogen dat beschikbaar is voor lange termijn investeringen in bijvoorbeeld duurzaamheid, innovatie en het oplossen van de woningnood. Iets waar juist grote behoefte aan is in Nederland de komende jaren.

Stip op de horizon maar tot die tijd een belangrijk maatregel voor pensioen voor iedereen

Op één maatschappelijk vraagstuk is het nog zeer de vraag of de Wtp voldoende antwoord biedt: het deel van de werknemers en zelfstandigen dat geen pensioen opbouwt. Wettelijke reductiedoelstelling is om de groep werkenden zonder pensioenregeling in de tweede pijler met 50% terug te brengen t.o.v. de cijfers uit 2019. Uit de laatste publicatie van het CBS blijkt dat eind 2023 een daling van 30,6% is gerealiseerd. Hoewel we positief zijn over deze afname, blijft de aandacht voor verdere reductie belangrijk en is het nu nog lastig in te schatten of de reductiedoelstelling wordt gehaald. Mocht de reductie-doelstelling niet worden

gehaald of het aantal zelfstandigen zonder pensioen toenemen dan is een maatschappelijk en politiek debat over een eventuele pensioenplicht te verwachten. Wat ons betreft dient een dergelijke plicht ruim geformuleerd te worden. Bijvoorbeeld dat een bepaald percentage van het inkomen moet worden besteed aan pensioenopbouw. Specifiek voor zelfstandigen biedt de derde pijler een beter perspectief dan de tweede pijler vanwege de eenvoud en flexibiliteit. Indien een eventuele pensioenplicht verder wordt uitgewerkt dient ook goed nagedacht te worden over de vormgeving van de huidige verplichtstelling. Het argument dat de huidige verplichtstelling zorgt voor een hoge deelnamegraad, vervalt bij de introductie van een pensioenplicht. Een alternatief kan dan zijn een zogenaamde "verplichtstelling aan de regeling". Een regeling is dan wel verplicht, en bijvoorbeeld via de cao uitgewerkt, maar werkgever en werknemers kunnen dan zelf een passende pensioenuitvoerder kiezen die ze het beste kan ondersteunen.

Zolang zo'n algemene pensioenplicht niet geregeld is, stellen wij voor dat er een belangrijke maatregel wordt genomen om de eigen pensioenopbouw van zelfstandigen, en werknemers zonder pensioenopbouw, makkelijker te maken. Te weten eenvoudig inzicht in de beschikbare jaarruimte en reserveringsruimte door het automatisch tonen van de jaarruimte bij de Belastingdienst. Dan weten ze wat ze zelf kunnen inleggen, en zullen dat dan vaker doen.

Meer informatie:

Marcelo Mooren

m.mooren@verzekeraars.nl

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Investeren in de toekomst

- Industrie en samenleving verduurzamen • Investeringsklimaat woningbouw •

Fiche: voorstellen van verzekeraars voor 2025-2030

- Transitiepaden per sector met duidelijke en stabiele doelen gericht op het verminderen van de CO₂-uitstoot zijn essentieel voor een duurzame toekomst.
- Publiek-private samenwerking en nieuwe financieringsvormen via bijvoorbeeld Invest-NL zijn noodzakelijk om de energietransitie en andere maatschappelijke opgaven te versnellen.
- Het woningtekort vereist een beter investeringsklimaat voor betaalbare en duurzame nieuwbouw.

Toelichting

Energietransitie

Het is tijd voor heldere, sectorale transitiepaden voor de energietransitie; plannen voor hoe sectoren in de Nederlandse economie hun CO₂-uitstoot gaan verminderen. Alleen met heldere doelstellingen en consistente regelgeving kunnen bedrijven en investeerders tijdig en doelgericht verduurzamen. Dat vergroot de zekerheid voor de vaak langetermijninvesteringen en maakt de transitie beter uitvoerbaar. Het helpt consumenten en bedrijven om op een logisch moment activiteiten of eigendommen te verduurzamen. Daarnaast kunnen verzekeraars (vanuit hun rol als risicodragers) op tijd meedenken over het verzekeren van innovaties.

Publiek-private samenwerking en nieuwe financieringsvormen

Om over te schakelen van fossiele naar hernieuwbare energie is veel geld nodig. De energietransitie vraagt om technieken, zoals waterstof en warmtenetten, die nu niet altijd eenvoudig te financieren zijn omdat de onzekerheid over deze technieken te groot is. Om transities belegbaar te maken, zijn voorspelbaar beleid, publieke garanties en nieuwe financieringsconstructies nodig. Is de overheid bereid om, bij investeringen in innovatieve duurzame-oplossingen, onrendabele toppen af te dekken of garanties te bieden? Dan wordt investeren door verzekeraars in deze, veelal lange termijnprojecten haalbaar.

Dit kan via publiek-private financieringsconstructies. Deze zijn belangrijk om voldoende privaat kapitaal te mobiliseren. Invest-NL of een nationale investeringsinstelling kunnen hier een belangrijke rol spelen omdat zij bij uitstek moeilijk financierbare projecten kunnen samenbrengen en publiek-private financieringsconstructies kunnen opstellen. Hierdoor zijn financiële instellingen beter in staat om te investeren in langetermijnprojecten. Daarnaast kan de overheid investeringen in duurzame projecten stimuleren via groene staatsobligaties.

Verzekeraars blijven ook graag in gesprek over opschalen van investeringen in de defensie-industrie als is voldaan aan bepaalde randvoorwaarden. Net zoals ze in gesprek blijven over investeren in andere maatschappelijke uitdagingen, zoals beschermen van de biodiversiteit.

Woningbouw

Het woningtekort vereist een beter investeringsklimaat voor betaalbare en duurzame nieuwbouw. Dit vraagt om maatregelen:

- De btw op nieuwbouw en de overdrachtsbelasting te verlagen naar 6%.
- Landelijke bouwvoorschriften vast te stellen over klimaatadaptatie.
- Duurzame energieoplossingen zoals wijkenergiehubs te integreren.
- Stabiel beleid om investeerders-vertrouwen te versterken.

Meer informatie:

Egbert Bouwhuis

e.bouwhuis@verzekeraars.nl

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Omgaan met extreem weer

- Water en bodem sturend • Klimaatadaptief bouwen •
- Afhandeling overstromingsschade •

Fiche: voorstellen van verzekeraars voor 2025-2030

- o Door water en bodem sturend te laten zijn bij beslissingen over ruimtelijke ordening, zijn we beter in staat te anticiperen op extreme weersgebeurtenissen zoals piekbuien en overstromingen.
- o Voorkom leed en kosten van wateroverlast door landelijke bouwvoorschriften over klimaatadaptatie.
- o Voor adequaat en snel afhandelen van schade door overstroming van onze grote rivieren en vanuit de zee is het essentieel dat overheid en verzekeraars de handen ineenslaan.

Toelichting

Water en bodem sturend bij ruimtelijke keuzes

Weerextremen komen steeds vaker voor, zoals piekbuien die leiden tot wateroverlast of een overstroming. Dit zorgt voor veel ongemak en kost de samenleving steeds meer geld. Daarom is het essentieel dat we Nederland klimaatbestendig maken. Door klimaatadaptieve maatregelen te nemen, is en blijft het mogelijk om ook op risicovolle plekken te wonen en te werken zonder of met beperkte overlast van de gevolgen van toenemende weerextremen. Belangrijk is om risico's van extreem weer goed mee te wegen bij de inrichting van ons land en bij de keuze waar en hoe te bouwen.

Toekomstbestendige bouwvoorschriften

Klimaatadaptieve maatregelen bij de realisatie van bouwprojecten zijn nu nog te vrijblijvend. Het Verbond van Verzekeraars pleit ervoor om klimaatadaptatie te verankeren in landelijke bouwvoorschriften. Een mogelijkheid hiervoor is de verankering van de [Maatlat](#) groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving voor het onderdeel wateroverlast in nationale wetgeving. Dan weet iedereen in het (her)bouwproces waar hij of zij aan toe is. Om daarmee overstromingen en wateroverlast met veel ongemak en leed bij burgers en bedrijven te voorkomen en/of te beperken.

Verbeteren afhandeling overstromingsschade

De overstromingen in 2021 in Limburg en Noord-Brabant maakten duidelijk hoe belangrijk het is dat bewoners en mkb'ers bij een volgende ramp schade snel gecompenseerd krijgen. Omdat schade door overstroming van grote rivieren, binnenwateren of de zee vaak niet verzekerd is, is samenwerking tussen overheid en verzekeraars cruciaal. Een publiek-private samenwerking die nu door het ministerie van Justitie en Veiligheid verder wordt verkend, is compenseren van schades via de Wet tegemoetkoming schade bij rampen, waarbij de eigen schadeverzekeraar de afhandeling doet (één loket-gedachte). Om slachtoffers van overstroming direct goed te kunnen helpen, moet hierbij vooraf helder zijn welke schade wel en hoeveel wordt vergoed.

Een andere oplossing is een publiek-private (her)verzekering. Hierbij dragen verzekeraars tot een bepaald vast te stellen totaalbedrag het financiële risico. Als falen van een primaire kering leidt tot bijvoorbeeld een paar honderd miljoen schade, kunnen verzekeraars efficiënt schade afhandelen zonder dat geld van de rijksoverheid nodig is. Verzekeraars zijn desgewenst bereid hiernaar samen met de overheid een verkenning te doen.

Meer informatie:
Egbert Bouwhuis
e.bouwhuis@verzekeraars.nl

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Verbond van Verzekeraars

Kenmerk: 202500544

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur

202500545

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Secretariaat
Prinses Margriet-
plantsoen 49
2595 BR Den Haag

Telefoon
+31 (0)70 890 35 30

E-mail
[Redacted]
Internet
www.kbvg.nl

Kamer van Koophandel
27356362
BTWnr.
NL810134809B01

IBAN Nummers
NL46INGB0589131990
NL43ABNA0510721664

Den Haag, 26 november 2025

Betreft: Brief voor de informateur t.b.v. de kabinetsvorming

Geachte informateur,

Met deze brief leveren wij namens de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders onze input aan voor de lopende formatiebesprekingen. Wij richten ons daarbij op twee van de door u benoemde prioriteiten: het verbeteren van het investerings- en vestigingsklimaat en de noodzaak van toekomstbestendige hervormingen voor een sterke samenleving en economie.

Waarom deze punten bijdragen aan een sterk investeringsklimaat

Een schuldenstelsel dat voorspelbaar en uitvoerbaar is, geeft vertrouwen. Voor burgers, maar ook voor bedrijven die afhankelijk zijn van tijdige betaling en een betrouwbare rechtsgang. Deurwaarders staan midden in dat proces. Zij zien waar het goed gaat, maar ook waar vertraging, versnippering of gebrekkige informatie onnodige schade veroorzaken.

Waarom deze punten passen bij toekomstbestendige hervormingen

Toekomstbestendigheid vraagt om systemen die doen wat ze beloven, ook wanneer mensen kwetsbaar zijn. De drie punten hieronder richten zich op eenvoud, samenwerking en veiligheid. Ze versterken zowel de stabiliteit van de economie als de sociale samenhang.

Drie punten die voor de KBvG van groot belang zijn

1. Koers houden uit het IBO Problematische Schulden

Minder versnippering voorkomt dat mensen tegelijk meerdere betalingsregelingen hebben lopen bij verschillende gerechtsdeurwaarders. Een eerste stap is een collectief afbetalingsplan voor alle vorderingen die bij de gerechtsdeurwaarders bekend zijn of worden aangeleverd. Dat geeft rust en voorspelbaarheid. Een gezamenlijke beoordeling van de afloscapaciteit is daarbij onmisbaar; deurwaarders kunnen die vroeg en onafhankelijk ondersteunen.

2. Collectief afbetalingsplan

Het bundelen van schulden in één haalbare afloslijn helpt escalatie voorkomen. Voor

KONINKLIJKE BEROEPSORGANISATIE VAN GERECHTSDEURWAARDERS

schuldeisers wordt duidelijk wat zij mogen verwachten; voor burgers ontstaat één loket en één tempo. Dat vraagt om heldere rollen en een gedeeld beeld van de financiële ruimte.

3. **Betere toegang tot gegevens**

Een volledig en actueel beeld van inkomen en bestaande beslagen voorkomt onnodige kosten en zorgt dat uitvoerders elkaar niet dwarszitten. Goede gegevensdeling maakt de hele keten voorspelbaarder en helpt burgers sneller uit de onzekerheid.

Tot slot

Graag licht ik deze punten verder toe wanneer u dat wenst. Vanuit onze dagelijkse praktijk denken wij mee over hervormingen die bijdragen aan een duidelijke, uitvoerbare schuldenketen en een sterke rechtsstaat.

Hoogachtend,
Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders

Chris Bakhuis-Van Kesteren
Voorzitter

Secretariaat
Prinses Margriet-
plantsoen 49
2595 BR Den Haag

Telefoon
+31 (0)70 890 35 30

E-mail
[redacted]
Internet
www.kbvg.nl

Kamer van Koophandel
27356362
BTW nr.
NL810134809B01

IBAN Nummers
NL46INGB0589131990
NL43ABNA0510721664

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders

Kenmerk: 202500546

Den Haag, 3 december 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

EEN BETROUWBAAR NEDERLAND BOUWT OP ZEKERE BOUWGRONDSTOFFEN

Position paper van de NVLB

Datum: 28 november 2025

SAMENVATTING

Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven: woningbouw, klimaatadaptatie en de vernieuwing van infrastructuur. Die doelen vragen om één cruciale voorwaarde: betrouwbare toegang tot zand, grind, gebroken natuursteen en secundaire bouwgrondstoffen — én een schone, efficiënte logistiek via de binnenvaart.

De NVLB roept de formerende partijen op om bij het opstellen van het Regeerakkoord 2025–2029 rekening te houden met de volgende keuzes, die essentieel zijn voor het realiseren van de maatschappelijke opgaven in de bouwsector:

- **Zorg voor een voorspelbare en uitvoerbare bouwopgave**, met stabiele volumes en bijbehorende financiële middelen die voorkomen dat de sector in sterk schommelende piek-en-dalperiodes belandt.
- **Borg de leveringszekerheid van bouwgrondstoffen** door winning van zand in de Noordzee, het IJsselmeer en de directe omgeving mogelijk te houden en in voldoende mate te blijven faciliteren.
- **Versnel de verduurzaming van de binnenvaart** en investeer in het behoud van een diverse binnenvaartvloot. Dit vraagt om gerichte investeringen in laadinfrastructuur, walstroomvoorzieningen en passende financieringsinstrumenten voor vervoerders.

De bouwgrondstoffensector kán leveren — maar heeft daarvoor stabiliteit, voorspelbaarheid en een realistisch circulariteitsbeleid nodig.

BOUWGRONDSTOFFEN: ESSENTIEEL VOOR BOUW, INFRASTRUCTUUR EN KLIMAATADAPTATIE

Nederland verbruikt jaarlijks tientallen miljoenen tonnen bouwgrondstoffen. Het gaat daarbij vooral om zand, grind en gebroken natuursteen: circa 60 miljoen ton ophoogzand en ongeveer 20 tot 25 miljoen ton beton- en metselzand, grind en rivierklei (Ministerie van I&W, 2023). Deze materialen zijn onmisbaar voor woningbouw, infrastructuur, kustverdediging en klimaatadaptatie. Het grootste deel is nog primair — uit binnenlandse winning of import — maar het aandeel secundaire materialen, zoals gerecycled beton en

asfalt, groeit langzaam. Momenteel komt 45% van de grondstoffen in de GWW-sector al uit hergebruik (bron: EIB / Metabolic, 2022).

De vraag naar bouwgrondstoffen blijft tot na 2030 hoog, onder andere vanwege de bouw van 900.000 woningen, vervanging van verouderde infrastructuur en de dijkversterkingen uit het Deltaprogramma (tot 2050 m dient ongeveer 1400 km aan dijken verzaagd te worden). Ondanks hoge circulaire ambities blijft ook in 2030 een aanzienlijke behoefte aan primaire grondstoffen bestaan.

BELANG VAN LANGERE TERMIJNVISIES EN BETROUWBAAR BELEID

Zonder bouwgrondstoffen geen woningen, scholen, dijken of klimaatbescherming. Om die maatschappelijke basisfunctie overeind te houden zijn voorspelbare volumes, stabiele regels en tijdige besluiten onmisbaar. Grote pieken en dalen maken investeringen onzeker, breken capaciteit af en verhogen de kosten. De NVLB vraagt daarom om een stabiel bouwtempo, een voortvarend vergunningsproces en samenhangend beleid op nationaal én regionaal niveau.

DE OPGAVE 2025–2035 IN HET KORT

Woningbouw en infrastructuur:

De combinatie van woningbouw, onderhoud van wegen en bruggen én klimaatmaatregelen zoals kustverdediging vraagt om forse, langjarige materiaalvolumes. Die zijn niet op het laatste moment te organiseren. Alleen met tijdige besluitvorming, ruimtelijke reserveringen en meerjarenafspraken kan de keten leveren tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.

Binnenvaart als ruggengraat:

De binnenvaart vervoert dag in, dag uit grote volumes met een relatief lage uitstoot en zonder druk op het wegennet. Maar de stap naar zero-emissie vraagt forse investeringen in vlootvernieuwing, walstroom en corridorafspraken. Alleen met publiek-private samenwerking kunnen MKB-vervoerders hierin mee.

Circulariteit met realisme:

Het aanbod aan hoogwaardige, secundaire stromen blijft achter bij de vraag. Daarom is een realistische benadering nodig: versnel normering en beloon hoogwaardig hergebruik, maar erken ook dat primaire winning voorlopig onmisbaar blijft om aan de bouw- en klimaatopgaven te voldoen.

UITGANGSPUNTEN VAN DE NVLB

1) Continuïteit en voorspelbaarheid.

Om bouw- en klimaatopgaven voorspoedig uit te voeren, hebben bedrijven meer voorspelbaarheid nodig over tempo en omvang van de opgaves. Een gelijkmatig bouwtempo en heldere procedures voorkomen piek- en dalgedrag dat capaciteit uit de markt drukt.

2) Realistische circulariteit.

De NVLB is ervan overtuigd dat primaire en secundaire bouwgrondstoffen complementair zijn. Onze leden laten dat elke dag in de praktijk zien. Daarom zijn we voorstander van

ambitieuze circulaire doelen. Deze doelen dienen geformuleerd te zijn vanuit een wetenschappelijke benadering: versnellen waar het kan. Tegelijkertijd blijven primaire grondstoffen in de komende jaren nodig om kwaliteit, veiligheid en leveringszekerheid te borgen.

3) Slimme, schone logistiek.

Emissieloze binnenvaart vormt de ruggengraat van een duurzame keten. Publiek-private investeringssteun, duidelijke transitiepaden en infrastructuur op de juiste plekken maken het voor ondernemers mogelijk om daadwerkelijk te vergroenen.

DE NVLB

De Nederlandse Vereniging van Leveranciers van Bouwgrondstoffen vertegenwoordigt de belangen van het overgrote deel van bouwgrondstoffenleveranciers in Nederland. De NVLB zet zich in voor een duurzaam gebruik van primaire en secundaire grondstoffen en het tegengaan van verspilling. De NVLB is de vertegenwoordiger van een keten die elke dag laat zien hoe het wél kan: veilig winnen, materialen hoogwaardig toepassen en slim en schoon vervoeren.

Gebruikte bronnen:

- Economisch Instituut voor de Bouw, & Metabolic. (2022). *Materiaalstromen in de bouw en infra*. Economisch Instituut voor de Bouw.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2022). *Programma Woningbouw 2022–2026*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2023). *Scenariostudie grondstoffenwinning: Een prognose voor de vraag naar oppervlaktedelfstoffen voor de bouw in Nederland in 2030 en 2050*. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
- Nationaal Deltaprogramma. (2024). *Deltaprogramma 2025: Naar een nieuwe balans in de leefomgeving: Ruimte voor leven met water – Hoofdlijnen*. Nationaal Deltaprogramma.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

NVLB

Kenmerk: 202500549

Den Haag, 4 december 2025

Geachte heer/mevrouw,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informateur